

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Apelu catra publiculu romanu — Despre unu memorialu din 1849 alu episcopului Andreiu Siagun'a. — O excursiune prin istori'a pedagogiei la noi la Romani. — Earasi afaceri agronomice. — Press'a periodica romanésca in tierile corónei unguresci. — Procese verbale ale comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luate in siedintiele dela 29 Octombree si dela 10 Novembre 1885. — Scól'a superióra de fetitie din Sibiiu. — Bibliografii.

Apelu catra publiculu romanu.

Convinsa despre insemnatatea influentiei, ce femeia are asupr'a cresterii morale, intelectuale si fizice a individului si prin urmare asupra progresului in cultura a popóreloru, *asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu*, a crediutu a lucrá cu efectu mai véditu pentru realizarea scopurilor ce urma resce, déca pe lángha lucrarea sa de páná acum, indreptata mai alesu asupr'a cultivarei secului barbatescu, va contribuí si pentru inaintarea in cultura a femeii romane.

Conduse de aceste vederi, adunarile generale ale asociatiunei transilvane, tínute la Brasiovu, Orastie, Gherla au decisu infintierea unei scóle superióre de fete cu internatu, sub auspiciile acestei asociatiuni, cu scopu ca fetele romane se primésca nu numai o crestere morala, intelectuala si fizica mai ingrijita, care si pe dênsele se le ridice la nivelulu, la care se afla adeverat'a femeia in tierile cele mai inaintate ale Europei, ci totodata sé le faca sé se simtia si se lucre intru tóte ca adeverate fiice ale poporului, din alu cărui sinu au esitu, ér' parintiloru sé li se inlesnéscá lucrarea pentru educatiunea ficeloru loru.

Dupa planulu de organizare adoptatu, avéndu a se face, pe lángha predarea invetiamentului obicinuitu in 8 clase, provisiune si pentru instructiunea in lucrarile, ce privescu mai aprópe chiemarea femeii ca conducátore a economiei casnice, in 2 cursuri anuale complementare si pentru internatu, — sum'a de 40,000 fl. v. a., pusa de cátra adunarile generale la dispositi'a comitetului pentru acestu scopu, s'a doveditu si s'a recunoscutu si de adunarile generale, ca nu este de ajunsu nici chiar pentru ridicarea edificiului scolaru, care reclama sum'a de 60,000 fl. v. Din acestu motivu comitetulu a fostu indrumatu a cercá acoperirea lipsei prin colecte.

Considerându inse cá, afara de zidire, care acum este aprópe terminata, mai trebuescu in internatu si in scóla mobilarulu necesariu si mijlóce de invetiamentu acomodate cerintieloru pedagogiei, cá sunt a se restituí fondului generalu alu asociatiunei anticipatiunile facuté, ca asia ea se fie pusa in positiune a intimpina, conformu cu statutele, si alte trebuintie culturale ale poporului romanu, cá este necesariu a ingrijí de timpuriu de crearea resurseloru cari, asigurându functionarea regulata si mentinerea la inaltimea sciintiei pedagogice a internatului si a scólei, se faca cu putintia reducerea cátu mai insemnata a tacselor pentru internatu si a didactreloru, crearea de locuri libere pentru fete mai sirmane si largirea institutului in directiile ce necesitatea va indica in viitoru, — sum'a de care face trebuintia, e cu multu mai considerabila decátu cea pusa la dispositiune de adunarile generale.

Comitetulu asociatiunei deci, voindu a deschide scól'a superióra de fete cu inceperea anului scol. 1886/7 si conformându-se conclusului adunarilor generale amintite, de si cunósce pe deplinu multele sarcini, ce se impun poporului romanu, chiar si numai prin colectele de totfeliulu, totusi isi ia voia a apelá la sprijinulu materialu si morálu alu tuturoru romaniloru, pentru a puté duce la bunu sférsitu lucrulu inceputu. Facéndu ácést'a, convinsi suntemu, cá nu este suflare romanésca, care, fiindu vorb'a de inaintarea in cultura a poporului romanu prin cultivarea *femeii* romane, se nu grabésca a contribuí denariulu seu pentru spriginirea asociatiunei transilvane in sustinerea unei institutiuni, care intregului poporu vá servi de titlu pentru o legitima mândrie.

Binevoitorii spriginitori ai scólei superióre de fete, infintiatá de asociatiunea transilvana, voru trimite oferitele lor la comitetulu acesteia, in Sibiiu, de adreptulu, séu prin directiunile despartieminteloru asociatiunei, séu prin barbatii de incredere, pre cari comitetulu ii designa.

Sumele intrate se voru cuita pe cale diuaristica, ér' numele daruitorilor se voru pastra pentru eterna aducere aminte in analele scólei nou infintiate.

Fie ca acestu apelu se afle deschise inimile tutu-
roru romanilor, cari dorescu inaintarea si marirea né-
mului lor!

Din siedinti'a comitetului asociatiunei transilvane pen-
tru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, tie-
nuta la Sibiu in 29 Octomvrie n. 1885.

Iacob Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretariu alu II-lea.

Despre unu memorialu din 1849 alu episcopului Andreiu Siagun'a.

Istori'a nóstra de inainte cu treidieci si siepte de
ani ne spune, cà pre càndu natiunea isi avea deputatii
sei la Vien'a, la Insbruck, la Olmútz, apoi érase la
Vien'a, dupa cum se schimbá resiedinti'a monarchului;
acei deputati se incercau a realiza drepturi pentru acestu
poporu nefericitu, dara in acelasi timp auctoritatile bi-
sericesci de ambele confesiuni isi punéu tóta silinti'a, cà
principiulu proclamatu cu atàta pompa si sgomotu in
tóta Europ'a, imbracatu in formul'a „libertate, ega-
litate si fratietate“ se fia aplicatu intru tóta po-
terea cuvèntului si la institutiunile bisericesci ale roma-
niloru. Pàna pe la inceputulu anulu 1850 acele silintie
ale prelatiloru si consistórieloru semenau ca ar stá in ar-
monia unele cu altele, si cà ele ar inainta in linii pa-
ralele fàra nici o urma de frecari si conflicte, care au
inceputu a'si scóte capetele numai in semestrulu al doi-
lea din anulu 1850, adeca dela cele deàntàiu conferentie,
de o parte ale prelatiloru catolici, éra de alt'a ale pre-
latiloru gr. or. ortodocsi romani si sèrbi, tînute in Vien'a
si la Pressburg.

In lun'a lui Dec. 1849 repausatulu intru fericire
prelatu Andreiu Siagun'a reintorsu inca din Septembre
dela Vien'a in resiedinti'a sa din Sibiu, vediendu deso-
latiunea in care ajunsese prin resboiulu civile, a caletoriu
la Brasiovu cu scopu de a informá in persóna pe
comunitatile ortodocse de acolo despre nenumeratele lipse
ale sf. biserici guvernate de càtra dènsulu si a le cere
ajutoriulu crestinescu atàtu la restaurarea perderiloru
suferite, càtu si pentru infintierea de institute absolutu
necesarie existentiei si inflorirei bisereciloru sale, éra
mai àntàiu de tóte pentru infintierea unui seminaru, a
unui institutu pedagogicu, cum si pentru salarisarea ase-
soriloru consistoriali si a profesoriloru. Bine vedea acelu
archipastoriu, cà dupa devastatiuni atàtu de teribili, pe
care le lasase in urm'a sa resboiulu civile, acele lipse
mari si greu simtite nu se voru putea coperi numai din
colecte crestinesci, si cà va fi silitu a cere si ajutoriulu
statului, la care avea totu dreptulu nu numai fàcia cu
nenumeratele sacrificii ale poporului romanescu facute in
acei ani, atàtu de a dreptulu pentru dinastia càtu si
pentru integritatea monarchiei, dara si mai vertosu din

causa, cà poporulu romanescu purtase din vécuri cele
mai grele sarcine ale tieriei si ale statului, in munca, in
bani si in sànge, fara nici o recunóscere si resplata, la
care avea totu dreptulu.

In acelea dóue trei dile càte petrecuse archipasto-
riulu Andreiu in Brasiovu, venise acolo si Dr. med. Paulu
Vasici pe atunci directoru de carantina in Temesiulu de
susu. Episcopulu siedea in casele capelei in locuinti'a
parochului Tom'a Vasiliu. Acolo chiamà prea s. Sa
intr'o séra pe Dr. Vasici si pe G. Baritiu, carora le
dise: V'amu chiebatu iubittii mei, pentru cà se ve ci-
tescu proiectulu unui memorialu pe care voiescu a'lu
inaint'a la Maiestatea Sa in numele diecesei mele cu
scopu de ai mijloci dela statu unu ajutoriu eficace, fàra
de care nu vediu cum amu putea esí mai curèndu din
calamitatile cele mai grele in care ne aflamu. Voiescu
se cunoscú si opiniunea dvóstra, pe care o veti avea
asupra coprinsului din acestu memorialu.

Dupace ocupara locu acei doi barbati, pe carii fi
invitase archiereulu la sine, prea s. Sa dete citire ope-
ratului seu.

Cei doi barbati ascultara acea lectura cu tóta lu-
area aminte, dupa care se deschise o discussiune din cele
mai interesante, nu atàtu asupra puncteloru coprinsu in
memorandu, càtu mai vertosu asupra intrebarei, daca o
diecesa atàtu de mare se va ajunge la tóte lipsele sale
cu modestulu ajutoriu anualu de càte 200 de mii fl.
mon. conv., mai alesu cà episcopulu cerea si acestuaju-
toriu numai pe 10 ani inainte. Episcopulu inse remase
pe lãnga parerea sa si inca cu adaosu, cà dènsulu si
consistoriulu voru ingrigi, cà partea cea mai mare din acelu
ajutoriu sè se capitalisedie pe fiecare anu asia, încàtu
la 10 ani dieces'a se aiba unu fondu propriu si siguru
de aprópe dóue milióne florini m. c.

Scriitoriulu acestoru linii nu'i este cunoscutu ce
sórte va fi avutu acelu memoriu la cabinetulu imperialu
din Vien'a, nu ne indoimu inse, cà urmele lui se afla
bine conservate in arhivele archidiecesei, si cà istorio-
grafii bisericesci voru avea se dateze er'a nóua a bise-
recei ortodocse romane din Transilvani'a dela memo-
randulu acela.

Unu altu actu de mare importantia alu episcopului
Andreiu Siagun'a totu din aceea epoca póte se fie cu-
noscutu la acei crestini, carii voru fi avèndu „Fóia
pentru munte, inima si literatura“ din anulu 1850;
se pare inse cà numerulu acestora este fórtè marginitu,
cà prin urmare actulu pe care ilu vomu reproduce mai
la vale este cu atàtu mai puçinu cunoscutu generatiuniloru
de fàcia, cu càtu se afla mai puçini in viétia dintru acei
barbati romani din Transilvani'a, cari au participatu la
lucrarile regenerarei dintre anii 1848—9 si 1850, si
cu càtu foile periodice la noi sunt mai puçinu conser-
vate si pretiuite.

Edvard Bach, frate alu ministrului faimosu Alexan-
dru Bach, fostu mai inainte presiedinte alu ducatului
Bucovinei, éra dupa aceea trimisu in Transilvani'a cà
comisariu imperatescu civile ad latus lãnga gubernato-

rulu br. Ludovicu de Wohlgermuth, luandu ordinu dela Vien'a s'au adresatu càtra episcopulu Andreiu Siagun'a cu o scrisóre ce constá din cinci puncte si se ocupá de starea diecesei gr. res. ortodoxe din Transilvani'a. Nexulu între acea scrisóre alui Edvard Bach si între memorandumulu susuatinsu cititu in Decembre la Brasiovu ilu va cunósce ori-care cititoriu din respunsulu de mare insemnătate datu de càtra archiereu la cele cinci puncte, asupr'a càrora gubernulu centrale din Vien'a cerea informatiuni prin intervenirea comisariului seu civile.

„Opiniunea episcopului romanescu Andreiu Siagun'a, in privinti'a inzeestrarei clerului si a scóleloru romanesci, cá respunsu la o provocare a comisariului imperatescu Edvard Bach, in anulu 1850.

La multu pretiuit'a scrisóre a Mariei Tale din 10 ale lunei acesteia Nr. 536. S. C. C. voindu a respunde încátu dupa ponderositatea celoru ce se afla in aceea, atátu si dupa datorinti'a mea, affu de bine a reduce cuprinsulu susu laudatei scrisori in urmatórele puncte si adeca :

I. Óre dupa canónele bisericei resaritene si dupa statutele legiuite ale diecesei resaritene din Ardélu cuvinemise mie deosebi, sau dimpreuna cu clerulu si alte persóna la acést'a chimate, representati'a diecesei, si in casulu din urma, cum s'au obiceiuitu a se devolva si a se legitima dreptulu pe representatie, alu persónelor chimate.

II. Incátu nu ajungu veniturile fundatiiloru si fonduriloru spre scopurile bisericii resaritene, apriatu bisericesci, precumu si pedagogice pàna acumu menite, trebuintelor care in privinti'a inzeestrarei cuviinciose a cultului, in privinti'a dotatiei instituteloru teologice mai inalte si a scóleloru populare dupa cererea timpului, sunt neaparatu de lipsa: se aratu cu deameruntulu, spesele, care in aceste trei privintie se voru face de lipsa si se descoperiu mijlócele din care si prin care s'ar potea implinì cheltuelile la mai multu crescatorie?

III. Decumva in deliniarea pomeniteloru aratari in privinti'a lipseloru si a intimpinariloru loru m'asiu aflá silitu a cere vreunu ajutoriu din cass'a statului, atunci se impartasiescu parerea mea despre positiunea, care va trebù a o luá stapanirea in privinti'a ingrigirei si a controlei preste fundatiile si fondurile pàna acum statatóre, inse neajungatóre si in privinti'a administratiei ajutóreloru acelora care le va plati din mijlócele sale?

IV. Sunt indreptatu la lips'a cea grabnica a preface institutul teologicu alu diecesei mele dupa modelulu altoru asemenea institute statatóre, si

V. Se me dechiaru, óre n'aru fi bine, cá pàna la ridicarea seminariului de aici, sè se trimita unu numeru mai mare de clerici la Vien'a séu la Cernauti?

Me grabescu dara la punctele aceste ale da cerutulu respunsu, si adeca:

La punctulu I.

Canonulu 38 alu sfințiloru apostoli cuprinde in sine acestea:

„A tuturoru bisericeiloru lucruri episcopulu aiba purtare de grija si ocarmuésca-le pre ele, fiindu'i Dumnedieu cercetoriu; inse nu'i fie lui cu putintia a insusi siesi ceva din ele“. Ér' canonulu 41 alu aceloru sfinți apostoli dice: „Poruncimu cá episcopulu se aiba stapanire preste lucrurile bisericii, cá daca sufetele cele scumpe ale ómeniloru lui i s'au incredintiatu, cu multu mai tare se cade de a porunci pentru bani, încátu dupa a lui stapanire tóte sè se ocarmuésca, si celoru ce au trebuintia, prin presbiteri si diaconi se li se dea cu fric'a lui Dumnedieu si cu tóta evlavi'a“.

Inainte lasându aceste dóue canóne, apriatu se vede, cá episcopulu datoriu este a avea grija tuturoru lucruriloru eparchiei sale si a porunci pentru bani, prin urmare lui cá unuia, care are plinirea puterei, plenitudinem potestatis, — se cuvine dreptulu reprezentativu alu diecesei. Din canonulu citatu in rëndulu celu dintàiu, unde se dice: se nu fie — lui, adeca episcopului — cu putintia a insusi siesi ceva din ele, lamuritu este, cá episcopulu in privinti'a ocarmuirii lucruriloru eparchiei sale nu este netiermuru, ci e datoriu dupa canonulu 41 SS. AA. se intocmésca acést'a cu fric'a lui Dumnedieu si cu tóta evlavi'a. Ca nu e episcopulu netiermuru in privinti'a vistieriei eparchiei sale, se vede si din canonulu 26 alu soborului alu IV a tóta lumea, prin care se poruncesce: cá tóta biserica, „ce are episcopu, se aiba din clericatulu seu, care se iconomisésca cele bisericesci dupa socotinti'a episcopului seu, cá se nu fie fara marturii economi'a bisericii, si din aceste sè se risipésca lucrurile acesteiasi biserici si sè se pricinuésc defaimare preotiei, éra de nu o va face acést'a, se fie supusu dumnedieesciloru canóne“.

Biserica resaritena dela inceputulu ei totudéun'a credincioasa fiindu acestoru canóne, nu au lipsitu a increde episcopiloru vistieriile eparchieloru ei, asia precumu cere intiesulu celu adeveratu alu canóneloru pomenite, si trebuinti'a timpiloru, hotarindu totudeodata dupa impregiurari cele de lipsa, cá episcopulu cu clerulu seu pre lãnga control'a cuvenita, se pórte grija de banii eparchiei sale. Sunt inse intemplari in biserica resaritena, unde si mireni iau parte in administrati'a vistieriei nu numai a singuraticiloru biserici, ci si a episcopiloru si a unei intregi metropolii, precumu este pilda la metropoli'a Carlovitzului, a careia vistierie o administrédia unu episcopu si trei mireni.

Acestu obicei nu fara temeiu se intrebuintédia in biserica resaritena, pentruca visteriile eparchiiloru se aduna din milele crestiniiloru de o parte, ér' de alta parte, fiindu-cà preotii, episcopii si metropolitulu se sustinu cu léf'a dela poporu — totu ce preotii, episcopii si metropolitulu au si din aceea. testédia pe sém'a eparchiei sau a metropoliei, se socóte a fi testatu din banii poporului, la a caroru manipulatie se cuvine a fi si mireni, cá se aiba deplin'a cunoscintia despre banii lor, care vinu mijlocitu prin episcopi si metropoliti in vistieria episcopiloru si a metropoliei, de unde urmédia prea fresce, cá de si episcopulu i se cade a purta grija despre lucrurile bisericeiloru si ale baniloru lor, totusi nu lui

unuia, ci si economului si a celoru preoti si diaconi, cari dupa susu citatulu 40 canonu apostolescu, sunt chiamati, cá banii bisericiloru se'i dea la cei trebuinciosi cu fric'a lui Dumnedieu si 'cu tóta evlavi'a, precumu si poporului se cade, ca se aiba prin reprezentantii sei incurgere in manipulati'a baniloru bisericesci, pentruca tóte acele, ce' agonisescu archiereii, vinu dupa intielesulu celu strinsu alu cuventului dela poporu, prin urmare manipulantii baniloru sunt: episcopulu, clerulu si poporulu eparchialu, càci treimea acést'a constitua eparchi'a, adeca biseri'a, din treimea acést'a cei alesi de càtra categoriile loru sunt reprezentantii vistieriei eparchiale.

Assertulu acest'a lamuritu se intaresce si cu practulu, celu ce se observéda pàna astadi cu vistieri'a biserecii resaritene in eparchiile cele din Banatu, Ungari'a, Sirmi'a, Slavoni'a, si Croati'a, ale caroru vistierii se manipuléda la metropolia Carlovitiului, care practa nu e tocm'a dupa canónele bisericesci, càci fiesce-càre eparchie, precumu amu aratatu mai susu, are dreptu de a manipulá cu banii sei; precumu de impotriva se vede din practulu manipulatiei vistieriei eparchiei Bucovinene si din cela alu episcopiei acesteia, care se observase pàna la anulu 1830, cându adeca episcopulu reposatu Vasilie Mog'a, ostenitu fiindu de grij'a acést'a, au predatu ingrigirei provincialu-comisariatului banii eparchiei cu scirea stàpànirei, inse fara de scirea eparchialnicului seu cleru si poporu.

Este afara de tóta indoeal'a, cà episcopi'a resariténa din Ardélu, care din timpurile cele mai vechi este in partile aceste, si scaunulu ei au fostu pàna la anulu 1699 scaunu de mitropolitu, precum arata alaturat'a aici carticie'a*) si numai la anulu 1785 s'au degradatu de scaunu episcopescu, — au avutu si statutele proprii pentru manipulati'a vistieriei sale; acést'a e cu atát'a mai multu de crediutu, fiindu-ca eparchi'a acést'a dupa marturi'a lui Engel, in urmarea istoriei universale part. 49, tom. 3, façia 477 sub archiepiscopulu Savva, care au traitu in dilele lui Georgie Rakotzi la anulu 1663, s'au tñnutu dóue sobóre; intr'unulu din acestea s'au adusu 12, ér' in celalaltu 10 statute — si cà poporulu inca si astadi povestescu despre mosiile mitropoliei sale cele din Belgradu si Alvintiu, si despre loculu residentiei episcopului din Vadu in comitatulu Solnocului si Silvasiu alu Hunedórei. Inse eu de si urmatoriu sunt alu reposatiloru acelor archierei in tóte drepturile lor, care dènsii dela biserica le au avutu, totusi si eu si predecesorii mei dela anulu 1785 pàna astadi afara de acestea drepturi, care nici moliile nu le potu mánca, nici vijeliile timpuriloru nu le potu nimici — altu ce, adeca chartii oficióse sau carti de vechi'a mitropolie tiitóre, nu amu mostenitu; pentruca precumu in timpulu acestui resboiu civilu asupr'a prea stralucitei nóstre dinastii si asupr'a nationalitatiloru scornitu si cu ajutorulu lui Dum-

*) Promemori'a despre dreptulu istoricu alu autonomiei bisericesci nationale a romaniloru de legea resariténa in monarchi'a austriaca.

nedieu cu devingerea rebeliloru sfàrsitu, — totu archivulu, tóta bibliotec'a episcopésca, si totu fundulu instructu ni s'au prapaditu si jefuitu de rebeli, avèndu acestia pisma pe poporu, preotime si pe mine, cà nu amu vrutu se parasimu stralucit'a nóstra dinastie si nationalitatea nóstra: asia tocma si in sfàrsitulú vécului alu XVII precum dovedesce susu pomenit'a carticica, multe prigoniiri au suferitu mitropolitulu de atunci, preotii si crestini diecesei acesteia, càci nu vrura a parasi legea lor stramosiésca, si intre altele multe si de archivu au fostu lipsiti! — Éra dela anulu 1785 incepèndu er'a cea nóua pentru eparchi'a acést'a, inse totu cu o vitregitate, precumu se vede din condic'a tieriei Ardélului, — vistieri'a unei asffeliu de nacajite eparchie au fostu prea neinsemnata pàna la anulu 1815 cându la representati'a fostulu atunci episcopu Vasilie Mog'a s'au induratu de vecinic'a pomenire imperatulu Franciscu a ingaduì din fondulu sidocsiei pe sam'a clerului 6000 fl. in argintu si a da slobozenia, cà episcopulu se póta culege mila dela crestinii sei, cà apoi sè se cumpere o casa pe sam'a seminariului si a resiedintiei episcopesci, care in anulu 1819, dupace la loculu celu mai inaltu s'au hotaritu procesulu in favorulu clerului, care procesu magistratulu sasescu din Sibiiu, ilu incepuse asupr'a clerului, càci nu'i ingadua cà se cumpere cas'a in cetate, s'au infintiatu si asia din darulu marelui acestui monarchu, si din culegerea milei dela crestini au remasu o suma de bani, de unde s'au formatu fondulu seminariulu; ér' fondulu sidocsialu s'au alcatuitu din acele prisosítóre grositie, care se aduna dela crestini in totu anulu pe sam'a lefei episcopului si a personalului consistorialu. Fundati'a de 30,000 fl. argintu din competinti'a vestemeniloru, carii 'si au parasitu casele si averile lor, este dela anulu 1837 dela inaltiatulu imperatu Ferdinandu I. pe sam'a preotiloru saraci. — Este inca si fundati'a episcopului Vasilie Moga dela anulu 1845 din 29,000 fl. argintu.

Trebuie se marturisescu, cà banii grositiiloru pomenite 'i adunau perceptorii regesci si 'i administrau in cass'a provinciala, de unde episcopulu si personalulu consistorialu pàna in diu'a de astadi primescu lefele sale, si totu aceeași cassa provinciala manipulá banii, ce prisoseau. Fiindu inse cà perceptorii regesci prea multu necajiau pe ómeni cu prilegiulu incassatiei grositiiloru acestora de o parte, ér' de alta parte fiindu-cà modulu acest'a alu incassatiei baniloru bisericesci nu se potrivește cu canónele bisericiei resaritene, nu se potrivește mai departe nici cu independéinti'a bisericésca, de care trebuie sè se bucure acumu si religi'a mea, dara nu se potrivește nici cu practulu celorlalte religii crestine din tíera: dreptu aceea silitu sunt in privinti'a acést'a intr'acolo se'mi dau parerea mea, ca pàna la alta rinduéla se incassadie grositiile acesteia protopopii districtuali, precumu este obiceiulu in eparchiile Banatului, Ungariei, Sirmiului, Slavoniei si Croatiei, si deadreptulu sè se administredie in vistieri'a eparchiala.

Fondulu seminariulu, precum din cele mai susu dise s'au vediutu, l'au manipulatú episcopulu reposatu

pàna la anulu 1830; asia dara este dreptu, cá acest'a sè se dea indaraptu eparchiei, precumu si celelalte fonduri dela inaltiatulu imperatu Ferdinand I. si dela episcopulu Vasilie Mog'a, dupa firea lucrului asisderea trebuie se fie sub grij'a eparchiei.

Din tóte premisele acestea urmédia, cà dreptulu reprezentativu alu eparchiei se cuvine episcopului si celor ce se hotarescu din partea clerului si dupa starile imprejuru si din partea poporului eparchialu, si acestia se alegu in sinodulu eparchialu, spre care sfàrsitu precum si din alte multe pricini este de neaparata lipsa, cá càtu mai ingraba sè se tie unu sinodu eparchialu. Èr' pàna la infiintiarea acestora prin sinodu, episcopulu avèndu plina putere in cele sufletesci, si in cele disciplinarie cu consistoriulu seu diecesanu, are dreptulu reprezentatiei eparchiei, prin urmare elu cu consistoriulu va primì indaraptu fundatiile pomenite si le va administra pre ele.

La punctulu alù II-lea.

Pentru cuvenit'a lamurire a punctului acestuia trebuie se atingu inainte de tóte, cà:

a) religi'a resaritèna si nati'a romàna asia erá de apasata in tiér'a acést'a, càtu nici locu cuviinciosu pentru ridicarea vreunei biserici sau scoli nu li se dá, din care pricina, luàndu afara prea puçine intemplari, bisericile se affa afara de orasiele si satele acelea, unde sunt crestinii mei, mestecati cu crestini din alta natia si religia; era in cele mai multe locuri se affa bisericile mele in cintirimuri.

b) Preotimea nu are nici o dotatie, fara e restrinsa la veniturile stolare: ce e dreptu, are in unele locuri 15—30 cr. v. a. dela fiesce-care familie, in altele era câte o di de claca, ér in fórte puçine locuri capata din cass'a allodiala satésca 100 fl. m. c., spre pilda la Avrigu si la Gurariului.

c) De si dedea camar'a imperatésca in locurile dominiilor sale la preotii de alta religie portia canonica, sau dupa starile imgrejuru ecvivalente portiei canonice; totusi preotimei mele, care in tóte intemplantile stralucitu au aratatu credinti'a sa càtra dinasti'a nóstra stapànitóre, nu'i dedea nimic'a afara de preotulu dela Sacarimbu.

d) Preotii de alta religie au lipseloru loru potrivitu quantum de lemne din padurile obstesci, ér' preotimea mea este condamnata pàna in diu'a de astadi la pedéps'a aceea, cà dens'a se fie lipsita de bunatatea acést'a.

e) Prin articolulu dietalu 15. §. 14. 15 din anulu 1846/7 s'au hotaritu preotimei mele câte o sesie canonica si dascaliloru o jumetate de sesie, inse pàna astadi nu s'a pusu in lucrare.

f) Mai multe locuri se affa, unde preotii de alta religia au casa, portie canonica, fara se aiba unu sufletu de crestini, precumu sunt satele in districtulu Sibiuului: Topàrcea, Apoldu de josu; in Scaunulu Sebesiuului: Lancramu, Rahau si Délu; Scaunulu Miercurei: N. Ludosiu s. c. l. Scaunulu Nocrichiu Bendorfu, ér' la Gur'a Riului are parochi'a evangelica din Christianu mór'a, de si dóra nici unu sufletu crestinu de legea aceea acolo nu locuesce.

g) Crestinii de alta religie fiindu in ori-ce lipsa capata invoirea stapànirei de a'si culege mila si dela romani, ér' din potriwa romanii nu aveau voie de a aduna mila dela crestinii de alta religie si natie.

Sórtea protopopiloru este totu aceeaasi cu cea a preotiloru.

Tóte acestea si acestoru asemenea dejosiri au principu bisericii, preotimei si poporului diecesei mele constituti'a aceea ce stapànea pàna la anulu 1848. Deci nu e de mirare, daca ai affatu Mari'a Ta multe, care acumu se cuvine a indreptá in nati'a romàna. Crede-me Mari'a Ta, cà me dóre inim'a, càndu gàndescu la ticalós'a stare a eparchiei si a natiei mele, in care au devenitu cu vin'a altoru natiuni, care si astadi intr'atát'a defaima nati'a mea, càtu eu nu potu scapá de peccatulu urei. Am inse pricini destule de a nadajdui, cà multe se voru indrepta prin constituti'a inaltiatului nostru imperatu Franciscu Iosifu. Un'a inse nu pociu trece cu vederea si pentru dragostea càtra dreptate sunt silitu a insemná aici, cà adeca preotii si crestinii eparchiei mele in privinti'a celoru ce au trebuitu se sufere pe nedreptu, impotriva invetiaturei crestinesci, au aratatu lumei unu exemplu de rabdare, care e unicu si fara pilda in feiliulu seu. Densii cu invapaiat'a loru nadejde càtra Ddieu si cu neclatit'a credintia càtra imperatii Austriei au suferitu góne straine, au rabdatu asupririle si totusi càtu le erá cu putintia zideau biserici si scoli unde numai li se ingaduiá; densii plateau pe episcopi, pe preoti si pe celelalte feçie bisericesci, pe càndu de nicairea vre-unu ajutoriu, afara numai de imperatii apostolicesci ai Austriei, dintre carii Iosifu II. le-au datu episcopu, dupa ce 85 de ani fusera fara episcopu; imperatulu Leopóldu alu doilea au datu prin articolulu dietalu 60 din 1791 liberum religionis exercitium; imperatulu Franciscu I. au ingaduitu 6000 fl. m. c.; imperatulu Ferdinand I. au fundatu unu capitalu de 30,000 fl. m. c. pentru stipendiulu preotiloru saraci; ér' inaltiatulu imperatu celu de acumu stapànitoriu Franciscu Iosifu asemenea indreptatire religionara si politica cu celelalte popóra. Si asia din darurile prea milostiviloru imperati si din jertfele poporului se affa astadi vistieri'a eparchiei mele in urmatoriulu chipu:

1. Fondulu sidocsialu cam pàna la	52,000 fl. m. c.
2. " clericalu	12,000 " " "
3. Fundati'a Ferdinandiana	42,000 " " "
4. " a episcopului Mog'a	29,000 " " "
5. Aici vine in totu anulu si sum'a grositiloru ce se aduna dela poporu	5,000 " " "
Sum'a	140,000 fl. m. c.

Cheltuelele fundatiiloru acestora pàna acumu au fostu urmatórele, si adeca numai ale fondului sidocsialu, càci din celelalte fundatii nu se cheltuesce nimic'a:

1. Léfa episcopului	4,000 fl. m. c.
2. Manipulatiiloru consistoriale . . .	400 " " "
3. Pentru cancelari'a episcopésca . . .	120 " " "

4. Léf'a directorului scóleloru triviale	400 fl. m. c.
5. Léf'a profesorului in teologie . . .	300 " " "
6. Adjutum pe sam'a directorului scó- leloru la visitatie	80 " " "
7. Stipendiulu la 14 dascalii saraci câte 20 fl.	280 " " "
Sum'a	5,580 fl. m. c.

Cându se ia la prejudecare venitul eparchialu, si indeobsce starea preotimei mele, numai de câtu lamuritu se vede, că fiindu starile impregiuru asia, nu se putura face lucruri mai mari in eparchi'a mea, decâtu ce se facura. Unde cutediu a adauge, ca déca aiurea se facura lucruri mai mari si mai bune, unele cá acelea nu se facura fàra nedreptatirea bisericei si a natiei mele, căci fiii ei au fostu siliti se dea dieciué'l'a ródeloru, si se faca robote la alte natii, si asia daca sunt preotii acestia cultivati asia, cum aduce cu sine marimea treptei preotiesci, nu e de mirare, pentruca ei cá mireni au avutu de religi'a si nati'a loru scoli, unde s'au pututu cultiva si bucuros s'au datu la invetiaturi, pentruca sciea, că ostené'l'a si cheltuié'l'a loru in scoli se va respлатi cu vreme, asia tocma nu e de mirare, daca nu sunt toti preotii mei asia cultivati, cumu cere dela ei starea loru ; căci un'a cá mireni nu invetiá in scoli nationale romane, care pentru constituti'a vechia nu putéu avea, ci invetiau in scólele altoru natii, unde cu greu se primea si li se facea multe feliuri de impedecari, alt'a éراسi nu'i imbarbatá nadejdea, ca ostenelele loru in scoli facute se voru respлатi, sciindu, ca daca si se voru face preoti — la alta deregatorie nici cá putea gândi, — nu voru avea multa vreme pentru deprindere in invetiaturi, pentru-cá voru fi siliti pànea cea de tóte dilele cu sudórea fetiei loru a o agonisi, si din aceea a dá dieciuiéla la preoti streini, si asia cei ce simtia in sine chieamarea càtra trépt'a preotiei, numai cu nadejdea aceea se facea preoti, ca dóra se va milostivi Ddieu si imperatul, cá se le imbunatíesca sórtea loru.

(Va urmá).

O excursiune prin istori'a pedagogiei la noi — la Romani.

(Disertatiune cetita la adunarea generala a Asociatiunii Transilvane pentru cultur'a si literatur'a poporului romanu tinuta in Gherl'a in 29 si 30 Augustu 1885 de V. G. Borgovan).

„Aduceti-ve aminte de faptele strabunilor vostri, pomenindu'i pe densii; intariti-ve cu spiritulu, ca si voi insive se ve faceti mariti in amentirea urmasilor vostri“.

(I. Carte a Macaveiloru).

Prea Onorata adunare!

In adunarea generala a Asociatiunii nóstre tinuta la Deju acum'asu trei ani amu avutu onorulu a conduce pe prea onoratulu publicu asistentu prin istori'a educa-

tiunei si instructiunei la strabunii nostri — Romanii cei vechi. In legatura cu cele disertate atunci vinu acum'a cu voi'a maritului presidiu si cu permisiunea D-vóstra a ve rugá, cá se'mi urmati cu mintea pe câmpulu ne-suintieloru si pe terémulu fapteloru produse de vrednicii barbati ai némului nostru in scopulu nobilu alu educatiunei si alu invetiaturei junimei romane, ceea ce este obiectulu istoriei pedagogiei; — incredintiându-ve, ca faptele, ce vi le voiu infatisia si momentele, ce vi le voiu releva, ne voru casiuna o nobila distractiune si „ne voru intari spiritulu, cá se vorbescú cu s. scriptura, cá si noi insine se ne facemu mariti in pomenirea urmasiloru nostri“.

In acésta modesta excursiune literara si culturala*) voiu face unu popasu la capetulu vécului trecutu si la inceputulu cestui de fatia — camu pe la a. 1800, vrea se dica impartiescu lucrarea in dóue perióde: Periodulu I inainte si periodulu alu II dupa aparitiunea lui George Lazaru pe orizonulu istoriei nóstre pedagogice. Vedi bine ca voiu releva numai momentele cele mai de capetenie ale miscarei nóstre culturale, pentruca comemorarea tuturoru incercariloru si fapteloru — formându intrég'a nóstra istorie pedagogica — póte forma materialulu unei opere estinse, ceea-ce remàne in sarcin'a barbatiloru nostrii de litere. Si acuma dupa aceste reflexiuni generale, se intru in meritulu obiectului.

Periodulu I. pâna la 1800.

Inainte de tóte cauta se constatezu acilea la inceputu, ca strabunii nostrii au adusu o dosa buna de cultura din Itali'a si de aiurea, de pe unde venira in Daci'a. Dovada deosebitele loru institutiuni, dovada sunt orasiile, dovada sioselele si alte cladiri monumentale executate a buna sama numai la lumin'a culturai romane, care asiedieminte tóte le aflara Gotii la navalirea loru in Daci'a si ale caroru urme si remasitie si astadi dupa atát'a amaru de vreme stirnescu admiratiunea nóstra. Apoi ca pe timpulu emigratiunei gintiloru barbare, incependu dela Goti pâna la venirea Tatariloru (270—1240 dupa Christosu) Romanii n'au pututu inainta in educatiune si invetiatura, care la olalta formédia cultur'a unui poporu, ér din potriava voru fi trebuitu se dea indereptu, vomu putea intielege indata ce vomu reflecta la adeverulu, ca „cátu tinu resmiritiele, tacu Musele“. Dara dovada despre acést'a ni este imprejurarea, ca pe cându Tatarii inundara teritoriulu locuitu de Romani (1240) orasiile acestora erau derimate si ruinate, siosele stricate si starea loru culturala atátu de neglesa, adeca inapoiata, încátu nu multu se deosebeau de noii cutropitori. — Dupa retragerea Tatariloru nu mai damu de nici unu monumentu culturalu la ai nostri intr'unu intervalu de ani 150 si mai bine. — Totulu ce aflamu in respectulu acesta este, ca Romanii uninduse cu Bulgarii se trediescu

*) Prelucrata dupa D. G. Misailu si I. P. Eliade relativu la datele privitóre la miscarea culturala a Romaniloru din Romani'a etc.

deodata cu limb'a slavéna in intrég'a loru administratiune: atátu bisericésca càtu si politica. — Abia cu inceputulu vécului alu 15-lea pasiescu Romanii intr'o era nóua; limb'a nationala pastrata numai singura la caminulu si in famili'a credinciosului si trainicului poporu de rëndu; limb'a nationala romana — dicu elementulu indispensabilu si conditiunea *sine qua non* a culturai adeverate a ori carui poporu — se ivesce earasi pe orizonulu pàna atunci posomoritu alu latiniloru dela resaritu. — Inceputulu se face in Moldov'a, de unde apoi schintei'a electrica sare preste Milcovu — in Munteni'a si de aci apoi strabate ósele cele milenare ale Carpatiloru in Ardélu si tiar'a unгурésca si asia mai departe. Dar én se vedemu mai de a meruntulu inaintarea si generalisarea acestui curentu de trei ori binecuvèntatu pentru némulu nostru.

a) In Moldov'a Alesandru celu bunu domnulu tieiei radica (in a. 1401) o scóla domnésca in Sucév'a capitala tieiei, unde susta aceeași 243 de ani (pàna la anul 1644), càndu — precumu voiu aretá mai josu — s'a stramutatu la Iasi.

Acést'a este unic'a scóla, ce se pomenesce in véculu acest'a in analele acestea romanesci. Cu inceputulu vécului urmatoriu (1507—1512) introducèndu-se tipariulu in ambele tieri romane de preste munti, Négoe Voda Basaraba (1513—1521) unulu dintre domnitorii cei mai iscusiti ai acelei epoce, scrie cu màn'a proprie in limb'a nationala o autobiografie si o colectiune de tractate istorice, religióse si politice, intitulata „Invetiaturi càtra fiulu meu Teodosie“¹⁾ — Apoi cumca erau si scóle in véculu acest'a alu XVI-lea in Bucuresci, ne dovedescu unele chrisóve vechi. Asia Petrascu Voda scrie intr'unulu asia: „Si eu miculu amu scrisu si amu invetiatu in scaunulu orasiului Bucuresci 1563 Aprile 12“; si earasi Mihaiu Voda: „Si amu scrisu eu Teurus celu micu carele amu invetiatu in scaunulu orasiului Bucuresci 1581 Iuniu 22“. Totu asemenea ne spune si unu chrisovu din 1743 dela Ioanu Maucordatu, ca fiindu Stefanu Voda Tomsia copilu micu si saracu, au invetiatu carte la scól'a din (satulu) Radasieni, si miluindu-lu Ddiu cu domni'a au venitu la Radasieni si au facutu biserica.“ Stefanu Voda s'a suitu pe tronu in 1612; deci daca atunci vomu dice a fi fostu de 25 ani, urmédia ca pe la anulu 1582 trebuia se fie existatu scól'a pomenita²⁾ Din scólele aceste, precumu si din cea din Sucév'a a lui Alesandru celu bunu cumca se va fi respanditu óre-care cultura baremi la familiile cele mai distinse ale Romaniloru si cumca binefacerile acestui fenomenu voru fi indulcitu pe cei chemati pentru redesteptarea poporului din ignorantia cea grósa, dovedesce imprejurarea, ca cu inceputulu vécului urmatoriu doi domnitori mari romanesci se vedu indemnati a radica mai

deodata càte o tipografie in fie-care tiara, anume: Mateiu Basaraba (1633—1654) radica tipografi'a din manastirea Govor'a in Munteni'a si infiintia totu odata mai multe scóle prin orasie si pe la manastiri; ér' contimpuranulu seu colegu din Moldov'a Vasilie Lupulu (1634—1654) la anulu 1640, si infiintia cu 2 ani mai tardiu (1642) in Iasi scól'a dela trei ierarchi, unde stramutá — precumu amu aieptatu si mai susu, scól'a dela Sucév'a numindu-o dupa numele seu: „Academia Vasiliana“ inzestrându-o cu profesori din Kiev trimisi de Petru Movila renumitulu arhiepiscopu romanu din acelu orasiu.¹⁾ Apoi totu dènsulu mai infiintia dóue scoli de teologie pe lãnga episcopii si alte dóue scoli pentru limb'a romana si cea slavéna pe lãnga mitropoli'a din Iasi, incurajandu in totu modulu invetiatur'a. — Lurulu inceputu odata se apucà binisioru inainte. Sierbanu Cantacusinu domnulu Munteniei (1679—1689) intemeia primulu colegiu in Bucuresci in manastirea dela S. Sav'a; ér' in Moldov'a Constantinu Duc'a infiintia mai intaiu scoli primarie pentru poporu pe lãnga fiecare biserica domnésca si prin téguri. Un'a dintre scolile cele mai in floritóre ale acestui domnu intieptu fu cea din Hotinulu, alu carei ultimulu eforu a fostu Amfilochie eppulu Hotinului, omu fórte invetiatu si insemnatu pentru publicarea mai multoru carti folositóre. — Acést'a stare de lucruri o aflase domnirea cea urgisita a Fanariotiloru, càndu limb'a romana pe incetu se scóse mai din tóte scolile mai inalte, ocupându-i locul cea grecésca. — Intre domnitorii fanarioti Grigorie Ghic'a betrãnu (1727—1733) in Moldov'a se gândi mai intaiu la scoli. Dènsulu infiintia in Iasi 4 scoli, intre cari un'a romanésca statorindu si lefile dascaliloru (dela 360—100 lei) platite in 2 rate la S. George si Santu Dumitru parte din visteria statului, parte din darea aruncata pe preoti si diaconi. Dènsulu dispuse asia, ca „ori cine vrése'si dea copii la invetiatura, invétia fãra nici o plata“²⁾ Ba pruncii saraci si straini (greci) priméu viptu si imbracaminte gratuite. — Pentru tinuturile mai departate de Iasi infiintia alte trei scoli slavonesci si romanesci la cele trei episcopii dela Romanu, Radauti si Husi, punéndule sub supraveghierea episcopiloru cu léfa de càte 70 lei pe anu pentru unu dascalu. In modulu acesta se urmà fãra indoéla „si la tóte celelalte scoli preotiesci districtuale, precum in Focsiani, Botosiani, Chisineu, Barladu, póte si la Galati“³⁾ Totu asemenea facu acestu domnu cu unu anu mai tardiu si in Munteni'a. — Alu 2-lea domnu fanariotu cu atragere de inima càtra invetiatura fu Constantinu Mavrocordatu, carele domnindu in vre-o trei rënduri in ambele tieri, porunci (1735 in Munteni'a si 1741 in Moldov'a) a se iufintia scoli speciale pentru cleru, oprindu a se chirotoni preoti neinvetiati. Dauna numai, ca tóte scollile acestea erau grecesci si apoi menite numai pentru clerici si fii de boieri, dintre cari cei ce nu

¹⁾ Archiva istorica a Romaniei tom. I. part. 2 — pag. 122.

²⁾ Memoriu asupr'a invetiamentului superioru in Moldov'a de A. D. Xenopolu, Iasi 1885, pag. 7—8.

¹⁾ ibidem. pag. 9 — ²⁾ Nicolae Muste, chronic. Letop. Moldov'a. Edit. Cogalnicénu, tom. III. pag. 82. ³⁾ „Memorii de Xenopolu pag. 11.

invetiau grecesce, erau pusi afara de lege, pe cându poporul — mass'a cea mare a natiunei n'avea scoli de locu, pentruca cele radicate de Const. Duca se prabusisera de multu. — Cu tóte amenintiarile domnesci fii de boeri nu erau prea incantati de scolile acestea, pentruca la din contra ce avea se faca comisiunea instituita 25 ani mai târziu (1758) de domnulu Todoru Calimacu cu scopu de a cerceta causele, din cari scolile erau parasite de tinerime. Asiu abusa prea multu de bunavointi'a Dvóstra, vrèndu a ve pofì se me urmariti cu pretiuit'a-ve atentiune in toti pasii acestei comisiumi. Deci me marginescu a ve amintì numai unele dintre multele mesuri, prin cari comisiunea cugetá a se putè curma reulu. Asia intre altele propune:

1. Scolarii, pàna nu voru implinì celu puçinu 6 ani la scóla, se nu parasésca scól'a; ear' daca voru implinì 6 ani, se póta ajunge la pricopséla.

2. Scolile laturale (de pe la manastiri) sè se desfiintieze, remàndu a se invetia numai la scolile domnesci¹⁾. Dascali de pe la casele boieresci se invetie numai pe fiii domniloru, ear' nu si pe alti copii de strinsura etc. — Din aceste putemu deci conchide, a) ca pe timpulu acesta (1758) erau o multime de scoli private in Iasi pe la manastiri si in tóta tiar'a; b) ca unii boerii tinéu dascali sau instructori privati pentru pruncii lor, ai prietineloru si ai protegiatiloru lor; c) ca pruncii poporului se eschisera cu totulu dela invetiatura. — Aceste dispositii cu puçine modificatiuni sustara in ambele tieri pàna la isbugnirea resboiului dintre Rusi'a si Turci'a (a. 1769). Dupa incheierea pazei (17 Iulie 1774) Grigorie Ghic'a tinerulu organizà scolile printr'unu chrisovu anume ddo 15 Noemvre 1775) relativu la epitropi, la salariile dascaliloru etc. Din dispositiile acestui chrisovu aflamu mai momentóse dóue, anume: a) Pàna dupa trecerea de trei ani si mai bine nici unu scolaru nu se va inaintá la vre-unu onoru; dara si chiaru atunci, „numai daca va arata cartile (documentele sau testimoniile) dascaliloru dela academi'a Iasiloru, ca a fostu ucenicu silitoru si cu osàrdie, si cumca a càstigatu invetiaturile si cumca s'a cinstitu despre dascali cu nume de omu invetiatu“; b) Mitropolitulu este indemnatu a nu mai preoti pe nimene in viitoriu, de nu va avea cartea dascaliloru celoru preotiti, care se arete pricopséla loru la bisericesc'a invetiatura; càci la din contra ori care va fi supusu la tóte birurile mirenesci“. Observu, ca cartile sau atestatele nu se dá nimenui fàra o cercetare publica, adeca fàra de esamenu²⁾. — Printr'unu altu chrisovu alu acestui domnu (din Maiu 1776) se dau mai multe drepturi dascaliloru dela scól'a domnescá pentru poporu, in care scóla se invatia inceputurile (elementele) in limb'a nationala si càntarile bisericesci. Fiindu ucisu Grigorie Ghic'a prin intrigile lui Constant. Muruzi, carele i urmà in domnie (1777),

¹⁾ Chronic'a lui E. Cogalniceanu: Letop. Moldovei Tom. III. pag. 262 — ²⁾ Uricariulu; Tom. I. pag. 64, Asiediamèntulu scóleloru din Moldov'a din 15 Noemvre 1775.

decadiura cu totulu, si scolile si anume cele romanesce tóte, ear' dintre cele grecesci inca remasera numai câteva si si acestea numai dupa nume. Pruncii ambiau la scóla càte 10—12 ani perdiendu'si timpulu, invetiandu cá nisce papagali gramatic'a grecesca si màncàndu la batai dela logiotatii grecesci, precum ni spune celebrulu nostru Alessandri in vodevilulu seu „Nunt'a tieranesca“. Éca cum se plànge acolo Alecu càtra Frundia in contr'a pricópselui dascalulu grecescu:

„Ce necazu pe mine! Ah ce suparare!

Se dicu tóta diu'a, totu in gur'a mare,

Tipto, tiptis, tiptis, tipti;

Pipto piptis, piptis, pipti.

Ardie'lu foculu dascalu! cumu me necajesce

Ca se me invetie greco-paseresce!

Ér' metodulu si'lu spune totu in aceési piesa in-susi dascalu Gaitanis dicèndu:

„Atunci varg'a pe spinare

Tipto, tiptis aratá;

Si falang'a la picioare.

Chiar din talpa-i invetiá etc.

Abusulu si pedanterismulu acestoru dascali grecesci ajunsera de nesuferitu asia, in catu nemultumirea si strigatulu generalu strabatù pàna la palatu, de unde se rànduì o comisiune in frunte cu renumitul mitropolitu Iacobu Stamati (1792—1803), carea constatà intre altele ca „dascalii grecesci au o sistema rea, procedàndu cu intunecarea dela cele nesciute, la cele sciute, invetiandu cu numiri si cu canóne si cu multime de cuvinte. Insarcinéza mintea uceniciloru, poruncindule numai acele date lor se citésca si ca papagalii se le invetie de rostu, nimicu cu totulu intielegèndu sau sciindu din cele ce invetia“. etc. etc.

Dreptu ce elu cere sè se puna in scoli program'a urmatóre: Gramatic'a, Fabulele lui Esopu; Sciintiele desvoltatóre intielegerii copilulu, pàna elu va ajunge treptatu a putea primì lectiuni de obiecte mai serióse; apoi: ortografi'a, limb'a grecesca, cea franceza, limb'a latina, cá neaperata pentru invetiarea legiloru si inca si spre indreptarea si impodobirea limbei Moldovenesci. Dreptulu, geometri'a sau ingineri'a, motivàndu trebuinti'a ultimei catedre „ca Moldovenii n'au altu mestesiugu decàtu lucrarea pamentulu, carei hranesce, din care pricina resaru si cele din tóte dilele sfedi si judecati pentru hotarele mosieloru, dreptu aceea au trebuintia de hotarnici dupa mestesiugu“. — Si cugetati, prea On. Adunare, ca a resbitu cu proiectulu seu acestu luminatu archiereu? Proiectulu ilu pusera grecii la dosariu, ear pe mitropolitu ilu esilara la o mànastire, spre as'i mai potoli foculu patriotismulu. — Éca starea scóleloru si in urmare a culturei in Moldov'a si Valachi'a suburgisit'a domnire a greciloru din Fanaru. Adeca scolile càte erau, de si se intretinéu cu mijlócele tieriloru, cu banii romaniloru, dar erau mai multu pentru Greci decàtu pentru Romani. „Iufintiarea lor — precumu dice G.

Sionu — nu avea de scopu respândirea luminelor preste Romani, ci unu scopu cu totulu strainu de acésta idee, adeca de panhelenismu“. Voindu a resuma numerulu scoliloru, cu cari Romani'a intra in secululu alu 19-lea, avemu conspectulu urmatoriu:

1. O scóla domnésca grecésca cu 6 dascalu pentru invetiaturi filosofice si literarie in Bucuresci; afara de scolile private, cari — precumu dice Fotino, erau prin orasiu si prin casele boeresci.

2. Alta scóla de limb'a romana cu 2 dascalu totu in Bucuresci.

3. O scóla publica grecésca in Craiov'a.

4. O scóla principála la Iasi cu preste 40 interni baiati saraci.

5. Apoi câte o scóla la Focsiani, la Barladu, la Galati, la Chisineu, la episcopi'a din Husi si la cea din Romanu. Asia' dara de totu 10 scóle, dintre care numai un'a romanésca!! Apoi poftimu lumina si cultura la unu poporu, caruia i vorbescu toti intr'o limba neintielésa de dènsulu. Conchisiunea o lasu la judecat'a fiecarui dintre onorabili Auditori.

Si acuma se ne întorcemu privirile asupr'a inceputului si mişcarei culturale romanesci din periodulu primu in patri'a nòstra.

b) Miscarea culturala romana in Ungari'a. Inceputulu invetiaturei in scoli publice la Romanii din-éce de munti datéza abia de prin mijloculu vécului trecutulu. Petruca inainte de unirea Romaniloru cu biseric'a Romei (indeplinita in anulu 1700), densii nu numai n'au pututu avea scoli publice, dar' nu li era er-tatu a cercetá nici baremi scolile esistente ale celorlalte nationalitati din tíera. Si decumva totusi cutediá cineva se'si duca prunculu la invetiatura, domnulu pamèntescu ih putea lua dela scóla si a'lu pune in servitiulu cur-tiei domnesci. Singuru la mitropoli'a din Alb'a Iuli'a (Belgradu) erá unu felu de scóla pentru tíerii, ce do-réu si putéu sè se preotíesca, unde se instruau in ceti-rea cartiloru bisericesci, in cântari si tipicu. Totu asia póte ca veru fi facutu, daca nu toti, baremi unii preoti si diaci pe sate cu pruncii loru sau ai altor'a, cari erau cu aplecare spre servitiulu D-diescu. Vré se dica, pri-mele nòstre scolutie, daca le putemu numi asia, erau pa-rochiale, precumu aflamu acést'a la tóte popórele apusene in primele vécuri ale crestinismului. De acolo dela Alb'a Iuli'a, precumu si dela fratii nostrii de preste munti se putéu numai sè se respândésca slabele radie ale culturei romanesci. — Scoli adeverate dicu, abia dupa intimplat'a unire bisericésca cu Rom'a putura Romanii se aiba. Si intru adevéru aflamu ca imperatulu Leo-poldu I. demándase a se radica pentru Romanii uniti scoli regulate la Alb'a Iuli'a, Hatiegu, Fagarasiu si mai târdiu la Blaju; dar scolile aceste (cá si drepturile po-litice ale Romaniloru) remasera numai pe chãrtie. Abia dupa unu jumetate de vécu dela unire prin anulu 1754 se deschide in Blaju scóla centrala cu dóue clase sub episcopulu Paulu Aronu cu doi invetiatori Grigorie Maioru

si Atanasie Rednicu, cari amèndoi se facura mai tardiu episcopi, ér' la 1757 se adaose si class'a a 3-ea. Ob-iectele de invetiamentu erau la inceputu numai ruga-ciunile indatinate, tainele bisericesci, cetirea psaltirei si limbele latina si maghiara; — ér' pentru impoporatiunea acestei scoli se infiintara totu atunci si totu in Blaju, si dóue seminarie: unulu numitu craiescu sau alu mônastirei Sàntei Treimi, unde se intretinéu 20 de elevi, si altulu in castelulu episcopescu numitu alu lui Aronu asia, încátu — precumu ni spune ven. d. Cipariu, intr'unu opu alu seu (Acte pag. 98—100,) pe timpulu acestui episcopu de pie memoria erau adunati in Blaju preste 300 de studenti, pe car'i ajutorá in diferite mo-duri. Totu Aronu mai sustinea cu spesele sale si deo-sebite alte scoli romanesci asia, încátu meritele sale pen-tru caus'a scolara romana — in acelu timpu, putemu dice fàra téma de a esagera, ca-i càstigara numele de „Me-cenatele“ Romaniloru. — Cele dóue seminarie numite aci se contopescu in seminariulu clericalu de astadi in urm'a unui decretu aulicu ddto 12 Decemvre 1781¹⁾. — Gimnasiulu de aci, care la inceputu avea numai trei clase, s'a completatu mai târdiu si pe incetu, adaogându-se si liceu cu cursu de 2 ani de filosofie si institutulu teo-logicu cu cursu de 3 ani (si dela anulu 1834 încóce de 4 ani). Cei de àntàiu profesori de filosofie si de teologie in Blaju fura Samuilu Miculu (Clain) si Stefanu Popu, ér' dintre laici primii profesori Blajeni fura unu Vulcanu din Blaju (unchiu alu renumitulu Vulcanu, intemeietoriulu gimnasiului dela Beiusiu) si Ioan Négóe, mai târdiu agentu de curte in Vien'a²⁾.

Unu avèntu insemnatu in cultura s'a datu Romaniloru ardeleni si prin radicarea scoliloru de prin grani-tiele militare sub Maria Teresi'a (anulu 1763—64) anume in regimentulu I. (ce se intindea pe partea su-dica a Ardélului dela Pórt'a de feru pàna la Brasiovu) se infiintiasa o scóla normala (Hauptschule) in Orlatu, apoi scóle triviale la Hatiegu si Vaidarece pe spe-sele erariului, precumu si alte 10 scoli in 10 comune, in diferite puncte ale teritoriului acestui regimentu, vré se dica de totu 13 scoli pentru 82 comune cu o popo-ratiune de vre-o 20,000 suflete. — Asemenea s'a re-dicatu o scóla normala si la Naseudu, centrulu regi-mentului II de granitia indata la inceputulu militarisa-rei (1763—64), carea ajunsese in scurtu timpu la unu mare renume, si apoi intre anii 1770—1774 5 scoli triviale in Naseudu, Zagr'a, Telciu, Sàngeorgiu si Mo-noru, si la 1783 si in Borgo-Prundu, in cari in tóte se propunéu studiile in limb'a germana si parte si in cea romana (in scolile triviale), formându-se asia o multime de barbati aplicati parte ca oficiari si suboficiari la mi-litie, parte la administratiunea politica. — Scólele nòstre si mai alesu cele dela Blaju, care erau cele mai inalte institute culturale romane, ajunsera la culme in acestu vécu sub neuitatulu si vredniculu episcopu Grigorie

¹⁾ Dr. A. Gram'a „Istóri'a bisericei romane unite.“ pag. 134. — ²⁾ 16 pag. 135.

Maioru (1762—1782), care făcî fundatiune din carea se împartia pe tîta diu'a la 200 scolari saraci pîne si strinse in giurulu seu pe cei mai invetiati barbati ai Romaniloru de atunci, cã Iosafatu Devai, Stefanu Popu, Filoteiu Laslo, Ghermanu, Petru Luchi, Samuilu Miculu, Petru Majoru si George Sincai. — Apoi afara de scolile aceste se mai infintiara in Ardêlu sub domni'a lui Iosifu II. 300 de scoli romanesci ¹⁾ si se pusera sub directiunea renumitului si persecutatului de sîrte George Sincai, din cari inse cu timpul remasera numai puçine dîra prin orasie si locuri fiscale, pe unde erau sub patronatulu erariului. — Ca voru fi fostu atari scôle si pe la fratii nostri din partile banatiene si ungurene mai alesu pe lînga scaunele episcopesci din Maramuresiu, din Satumare, dela Oradea-mare, Beiusiu si la celu din Cenade (in Ungari'a ²⁾) si prin granitiile militare banatiene cãtra capetulu acestui vécu, de si n'amu aflatu, dara putemu conchide dupa desvoltarea imprejurariloru comemorate mai susu, precumu si dupa principiulu: „Cause asemenea producu efecte asemenea.“

Êca starea culturala a Romaniloru cu capetulu acestui periodu: in Munteni'a si Moldov'a scolile erau inbrancite de ignoranti'a si pedanterismulu dascaliloru greci, ear' dincîce de munti Orlatulu, Blajulu si Naseudulu imprãstiéu radiele binefacãtoare ale invetiaturei, dreptu cã mai multu in limb'a latina si maghiara, si in scolile granitarii in cea germãna. — Profesorii se recrutau la Blaju dintre clericii romani pregatiti pe la universitatiile din Rom'a, Vien'a, Liovu (Lemberg), Tirnavi'a si Pojon, ear la Naseudu se trimetéu tineri la studiile pedagogice prela Vien'a, Klagenfurtu, Liovu etc., cari apoi pregatéu prin cursuri de cãte 4—6 luni pre dascali dela scôlele comunale sau satesci pe unde voru fi esistatu. — Tîte aceste fapte odata constatate, ne lasa a conchide in modu firescu, ca caus'a scolara romãnescã cu capetulu secululu trecutulu erã pe calea progresulu. Acést'a convingere ni o intaresce si miscarea literara pedagogica de atunci. Anume afara de neperitõrele scrieri ale lui Samuilu Miculu, Petru Maioru, Georgie Sincai si alti corifei ai acestei epoche, cari au pusu bas'a literaturei si istoriei nationale, aparura unele opere anume pentru scôle; Asia: Mich. Beçikereki din Cluju publicã in anulu 1744 „Bucóvn'a cu deprindere la cetire“; Demetriu Romnicénu in Blaju in 1756 „Invetiatur'a crestina“ si in 1785 la Rãmnicu „Secretele lucrarei paméntulu si sadirei“. G. Sincai in Blaju in 1785 „Catechismulu celu mare“; unu Anonimú „Abcdariulu“ sau „Alfavit'a“ pentru folosulu si procopsél'a scôlei romane“ cu slove. Enache Vacarescu a tiparitu in 1787 „Gramatica romana“; Amfilochie, eppulu Hotinulu in 1795 „Aritmetic'a si geograf'i'a“; Radu Tèmpea publicã in anulu 1797 in Sibiu „Gramatic'a romana“; Dr. I. Molnaru in 1798 in Bud'a „Retorica“ intaiasi data in limb'a romana; si Radu Golescu tiparesce unu

¹⁾ Acést'a se dice numai din traditiune; acte oficiali, lipsescu. Red. ²⁾ „Istori'a bisericei unite“ de Dr. Gram'a pagin'a 69—75.

„Atlante mare“ cu 30 carte in 1800 etc. ¹⁾ Tîte aceste carti, dicu, au trebuitu se fi fostu reclamate de o junime studiõsa numerõsa, cã-cu altcumu nu putemu crede pentru ce le aru fi publicatu autorii intr'unu timpu, cãndu tipariulu era mai scumpu decãtu astadi si censur'a de carti o adeverata tortura spirituala mai alesu pentru autorii romani“ !!

(Va urmã).

Earasi afaceri agronomice.

Dupace s'a reprodu su in Nrii 19—20 „raportulu comitetulu insarcinatu cu infintiarea reuniunii de agricultura“, redactiunea isi permise a mai adaoge dela sine unele reflexiuni relative la starea agriculturii in tierile locuite de romani. Este fõrte puçinu atãt'a cãtu s'a disu cu acea ocaziune in interesulu agriculturii nõstre; este inse nespusu de multu aceea ce ar trebui nu numai sè se dica, dara sè se si faca necurmatu si neinctatu, pretotindeni si de cãtra toti romanii cãti sciu si cãti au inceputu se põrte o economia mai rationala in regiuniile in care si au proprietatile de pamentu. Avemu fericirea de a cunõsce vre-o trei archipastori romani, cari au introdusu si pãna acum'a reforme esentiale in portarea economiei de câmpu, in cultivarea de vii si de gradini, éra urmele acelora se si cunõscu atãtu de a dreptulu in folõsele mai mari ce arunca o economie intielépta, cãtu si in imitatiunea ce se vede cã petrunde la locuitorii de prin pregiuru. Niciodata acei archipastori nu aru fi fostu in stare de a face numai in cãtiva ani dotatiuni asia de frumo se dieceselor respectice, daca nu aru fi strabatutu mai antãiu, cu reforme salutarie preste totu in sfer'a economiei rurale, la care nu trebue se trecemu cu vederea mai multi ani rei, cari au urmatu unii dupa altii, precumu si enormele contributiuni ale statulu, care se storcu si de pre proprietatile bisericesei fãra multe esceptiuni. Asia de ex. unulu dintre prelatii romanii platesce la 6 mii fl. contributiune directa, éra altulu preste 16 mii fl., la care se mai adauga cãte tîte asia numite aruncuri, competentie, taxe, aequivalente si alte incarcaturi fãra numerã.

Mai cunõscemu si alte cãteva economii de modelu, pe care le põrta ici colo in unele tinuturi cãte nuu preotu ori protopopu fõrte activu si mai multi proprietari mirenii; éra daca modesti'a innascuta a domnulu proprietariu Georgie Popp dela Basesci (in comitatulu Salagiului) ar suferi, noi amu cutedia se numimu economi'a sa intre cele de modelu, intocmita si condusa asia, cã se desteppe in totu tinutululu acela cea mai nobila rivalitate. Ca dn. Popp nu tîne lumin'a sub mеса, ci o pune de asupr'a, cã se luminedie toturõru, acést'a s'a probatu din partea dsale atãtu cu dissertatiunea sa agronomica premiata si tiparita in cãteva mii de exemplarie si impartita in tîta tier'a, cãtu si din activitatea sa pe

¹⁾ la I. P. Eliade in „Istori'a pedagogiei“ pag. 285.

care o desvólta în adunările generali ale despartieméntului Nr. XI condusu cu tactu și perseveranția rară de cătra vener. domnu vicariu Alimpiu Barboloviciu din Simleulu-Salagiului. Proba mai de aprópe avem din aceea regiune și raportulu on. domnu Andreiu Cosm'a cetitu în adunarea din 11 Augustu 1884, carui 'i facemu locu mai la vale.

Óre inse până acum'a nu s'a facutu tocm'a nimicu anume din partea carturariloru sau asia numitei inteligentie superióre spre a indemná pe poporu la ducerea unei economii mai intielepte? Asia striga pessimistii, carór'a nici Ddieu nu le-ar face pe voia, dacă ar mai veni éراسi pe pamentu luându forma de omu. Lasu ca aru fi o mare arogantia, dacă barbatii teoriiloru, ómeni cari se ocupa aprópe numai cu sciintiele și cu literatur'a, s'aru încercá se dascalésca pe ómeni în economi'a câmpului cu care dènsii nu au a face mai níci odata, dacă apoi cine s'ar nita în gur'a lor, cine i-ar' asculta? Totu ce potu face literatii unui poporu cu privire la reformele economice este, ca dacă facu caletorii prin alte tieri fórte înaintate și vedu agricultur'a multu mai înfloritóre, întorcèndu-se în patri'a lor, se nu'si pregete a comunica compatriotiloru totu ce au vediutu facèndu-se pe airea mai bine și mai cu folosu. De aci încolo totu ce mai potu face ómenii invetiati, cari nu sunt specialisti în ale agriculturii este, cá se indemne pe parinti cu stari cu averi și pe societati de cultura, cá se trimita ómeni tineri, cari simtu în sinesi vocatiunea, pe la scóle agronomice și alte institute economice de modelu, nu numai spre a se îndopa cu teorii, dacă a și face anii de praxa și numai dupa aceea a se întórce acasa cá ómeni de specialitate, adeca agricultori cum se dice consumati.

Dupa cátu cunóscemu noi impregiurările nóstre, acestu indemn s'a facutu de cătra fruntasii romaniloru, atátu înainte, cátu și mai virtosu dela infintiarea asociatiunii transilvane, fórte desu și cu destulu zel; martore se ne fie processele verbali ale cătorva adunari generali și ale comitetului, cum și mai multe dissertatiuni publice, articlii economici în diarie, çalindarie pentru economi publicate de cătra barbati speciali, în fine bursele votate și date cătorva juni trimisi pe la scólele agronomice. Pe lângá tóte acestea urditorii ambelor expositiuni, cea din 1862 și cea din 1881 au pusu mare temeiu pe productele agricole, numai cátu prea puçini agricultori de profesiune au voitu se scie de invitarea ce li s'a facutu, éras altii au luat'o cá si cum Brasiovenii și Sibíenii aru fi voitu se glumésca cu ei. „Audi me, ni se cere se trimitemu la expositiune gráne, secari, cucurudie, ordiu, ovesu, alacu și tenchiu, fasole, mazare, linte, producte dela oi și vaci, etc., pare ca piatile lor nu sunt pline cu de acelea!“ La nobilitarea productelor agricole prea puçinu au reflectatu.

Óre inse nu se întempla totu asia și la alte popóra? Se nu mergemu prea departe decâtu numai până la Clusiu, unde exista de atáti ani o societate agronomica magiara, a carei activitate se întinde la toti

locuitorii magiari din Ardélu, ~~daca~~ nu mai de multu decâtu în lun'a trecuta marturisí, și unu diariu de acolo, ca urmele activitatii dela acea societate abia se vedu ici colea în Clusiu, éras mai departe nu póte se strabata. Potestatea legislativa a Ungariei votédia pe fie-care anu sute de mii pentru incuragiarea agriculturii, éras unu ministeriu se ocupa inadinsu și cu agricultur'a prin aplicare de tóte mijlócele spre a o incuragia; cu tóte acestea totu în lun'a trecuta fiindu în B.-Pest'a vorba despre concurenti'a straina în cerealii, „Pesti Napló“ declará cu multa durere sufletésca, cumca agricultur'a în Ungari'a sta cu puçine esceptiuni, alaturea cu tierrele cele mai reu cultivate din tóta Europ'a. „Pesti Napló“ adevèrulu a scrisu în casulu acest'a. Miliónele de locuitori ai acestoru tieri, nu intielegu intru nimicu ce va se dica cultur'a intensiva de pamentu, adeca a lucra pamentu mai puçinu și a scóte din elu folosu indoitu și întreitu.

Pe sasii nostrii din Transilvani'a îi tîne tóta lumea de economi fórte buni și noi insine fi avemu cá de mórdelu. Dacă agronomi luminati veniti din alte tieri nici decumu nu se simtu încantati de intielepçiunea loru economica, și ce proba mai invederata ne trebuie pentru remanerea inapoi și a sasilor, decâtu cele trei scóle agronomice, un'a în tîntulu Brasiovilului la Feldiór'a, a dou'a la Mediasiu, a trei'a la Bistritia, care tóte ajutate atátu din fonduri sasesci cátu și dela statu, numai cátu vegetédia cá vai de ele și anume suferè din lips'a de elevi; pre cându ar fi crediutu cineva, cá la scóle de acelea se voru inbuldi tinerii cu sutele, abia se vedu câte 20—30 preste anu. Sasii mai au și alte neplaceri mari cu acelea scóle agronomice ale lor, ei adeca suntu siliti a schimba fórte desu pe directorii adusi din strainatate cu spese considerabili, și acésta se întempla buna óra cá si la stabilimentele mari de fabrice, din cause diverse; căci adeca unora nu place clim'a și mórdulu viétiei dela noi, și se ducu de unde au venit; altulu se alege unu betivu și jumetate dupa ce da de vinuri tari pe la noi, altii éراسi esu nisce ignoranti și apoi cu atátu mai impertinenti, încátu esci silitu se le arati și usi'a portiei dicèndu-le: Pe aci înainte ve este calea. În Germani'a este unu vechiu proverbu sau mai bine axioma care tîne, cá tieranulu (der Bauer, der Schwab) are trebuintia de patru dieci, de ani, pentru cá se i se cóca mintea și de alti patru dieci pentrucá se se lase de invetiuri (de obiceiuri) rele, adeca de ce au apucatu ei din parinti, fia bine, fie reu. Dacă cãti ómeni traiescu optu dieci de ani? Si apoi ce le-aru mai folosí în etatea aceea, dacă aru invetia se jóce dupa note nóue de musica.

Ceea ce se dice despre germani cá trecu de ómeni mai grei la capu, se póte sustiné multu puçinu de ori care altu poporu, prin urmare și de alu nostru. Dacă lui Moise nu iau ajunsu patru dieci de ani, adeca mai multu decâtu o generatiune cá se desvetie pe jidovi dela blasfematiile invetiate în Egiptu, totu atáti ani nu'i voru ajunge la nici unu altu Moise, înca nici atunci cându nu i s'aru lungi în cale vre-o legislatiune sau nauca, sau mama

vitrega feudalistica, care nu suferă că masele popórilor sè se bucure de dreptulu proprietatii de pamèntu, ci acea proprietate o reserva numai la unu numeru fórte micu de locuitori.

Dupa opiniunea nóstra, fàra dreptu de proprietate sigura la câte o parte de pamèntu, agricultur'a ameliorata in adeveratulu intielesu alu cuvèntulu nici cà se póte cugetá. Luarea in arenda ori si lucrarea in parte conditionata, chiaru si pé mai multi ani sunt totu numai nesce surrogate, care nici-odata nu voru aruncá folósele ce le va trage totudéun'a unu proprietariu desteptu si muncitoriu din proprietatea sa, pe care trebuie se si-o iubésca cá sanatatea si cá pe famili'a sa. Din acestea urmédia, cà daca voimu in adeveru se vedemu la poporulu nostru economi'a mai buna, portata mai cu folosu, inainte de tóte se'lu invetiamu si indemnamu in totu timpulu si in totu loculu, cá cu mintea destépta si cu cele dóua bratia sanatóse, care'i sunt capitalulu datu dela Ddieu, se'si faca si capitalu de bani, cu care se'si cumpere mosii; sè mánànce càti-va ani mamaliga cu cépa, se adaoge banu la banu si se'si cumpere pamèntu, proprietate drépta a sa; càci dupace voru avea pamèntu mai multu, adeca celu puçinu inça pe atât'a pre càtu are poporulu nostru in timpulu de façia, atunci femeile sale voru fi de vina, daca nu va mánca bucate multu mai bune si totudéun'a de ajunsu pentru toti. Ori-cumu sè se schimbe lucrurile omenesci in patri'a nóstra, ori la câte professiuni ne vomu impartì pruncii si nepotii nostrii, totusi immens'a maioritate a poporulu nostru romanescu este si va mai remanea poporu agricultorulu, economu muncitoriu celu puçinu inça o suta de ani; este inse prea de doritu si cá condiùione imperativa de viétia nationala, cá partea cea mai mare sè se bucure in toti vecii de proprietatea pamèntulu, pentru care si pórtá tóte sarcinele statulu in bani si in sânge. Avutiile lumei nu stau ce e dreptu, numai in proprietate de pamèntu; dara pamèntulu nici nu pierè cá turmele si ciurdele de vite, nici ilu potu fur'a hotii cá aurulu si diamantulu, nici arde cá edificii si alte obiecte combustibili. Parintii se lase fiiloru si fiicelorn cá testamèntu cu limba de mórte: Càstigative mosii, case si alte realitati. Atunci apoi agromonii de professiune voru avea cui se dica: Invetiati a ve cultiva pamèntulu mai bine.

Raportulu domnului Andreiu Cosm'a despre activitatea despartiemèntulu XI cititu in adunarea din 11 Augustu 1884.

Onorata adunare!

Intemplamentele petrecute in giurulu nostru dela adunarea generala ultima, tinuta la 9 Augustu 1883 in opidulu Tásnadu, au avutu influintia asia deprimatoria asupr'a membriloru acestui despartiemèntu, incàtu comitetulu alesu pe 3 ani in adunarea anterióra nu s'a potutu constitui decàtu in 13 Iuliu a. c. alegèndu de casariu pre dlu Florianu Marcusiu, de controloru pe Simionu Orosu, éra de actuariu si bibliotecariu pre Andreiu Cosm'a.

De alta parte acestu comitetu inainte de a ve conchiema pre Dvóstra la adunarea generala annuala la locul de-fiptu spre acestu scopu, adeca la Cehulu Silvaniei, au aflatu de bine a ve consulta in acésta adunare estraordinaria: óre dupa scenele dejucate lunele trecute in locul destinatulu pentru tinerea adunarii generale chib-suiti de corespundiatoriu scopulu institutiunei nóstre culturali a tinea adunarea acolo? càci comitetulu nu sperédia primire cuvenita despartiemèntulu nostru, ba cunoscèndu a versiunea din partea compatriotiloru maghiari — maioritatea preponderanta a S. Cehulu e contr'a nisuintieloru nóstre culturali si gradulu in care sunt agitate spiritele, apoi curentulu generalu, ce domina si pre locuitorii acelu opidu, cu tinerea adunarei la acelu locu putemu se fimu chiaru insultati.

Dela intieptiunea Dvóstra depinde in privinti'a loculu pentru adunarea gen. a insiste pe lângá decisiunea din anulu trecutulu, séu a defige altu locu, séu in urma a provedea causele mai urgente in acésta adunare estraordinaria straformata in ordinaria si in acestu anu a nu tinea alta adunare. (Se ia decisiune in intielesulu din urma.)

Dupa acésta decisiune in numele comitetulu vinu a ve schitia pre scurtu activitatea aceluia, respective a directoratulu in acestu anu.

Conformu decisiunei p. VIII. din adunarea generala trecuta, pre spesele despartiemèntulu s'a tiparitu in 2000 esemplarie, dissertatiunea: „Economi'a càmpulu de G. Popp“, din partea despartiemèntulu premiata cu 6#. Pretiulu unui esemplariu s'a ficsatu in 10 cr. avendu intentiune, cá cu acestu pretiu prea modestu se-si o póta cumpará si ultimulu tieranu, care scie carte, éra pre acésta cale, disertatiunea poporala si necesaria pentru fie-care economu se strabata in stratele poporulu si in ultim'a coliba romanésca.

Spesele tipariulu au fostu 88 fr., solvirea carora s'a asemnatu din „fundulu de invetiamèntu“ alu despartiemèntulu. In sum'a acumu memorata nu sunt calculate erogatiunile postale, cari se voru computá, càndu in anulu viitoriu comitetulu Dvóstre va veni a da ratiuni detaiate asupr'a intrateloru si erogateloru din imprimarea si desfacerea acestei prime publicatiuni a despartiemèntulu. Si pàna atunci sunteti poftiti, Domniloru, cá sè procurati acestu opsioru bine prelucratu si se'lu respànditi in mass'a poporulu. Prin ast'a de o parte veti face servitiu culturei poporali in genere, de alta parte veti implini detorinti'a cá membrii, latíndu opurile literarie intre poporu si amelioràndu starea finantiara a despartiemèntulu.

Generosulu autoru alu „Economiei de càmpu“ din premiulu de 6 galbini unu galbinu reservàndu de suveniru pentru sine, éra altulu donàndu decopiatoriulu dissertatiunei, 4 galbeni a pusu la dispusetiunea despartiemèntulu spre a'i folosi cá premiu pentru o disertatiune nóua totu din sfer'a economiei rurale. Adunarea generala din anulu trecutulu n'a facutu dispusetiune in privinti'a escrierei de concursu pentru acestu premiu.

Comitetulu Dvóstra vine cu propunerea, cá tem'a disertatiunei destinate a se premia se fie despre pomaritu.

Adunarea generala din anulu trecutú a decisu infintierea a loru 4 agenturi comunali in periferi'a despartieméntului. Comitetulu din incidentele accentuate la inceputulu acestui raportu n'a potutu esecutá decisiunea in cestiune. Se credemu cá anulu viitoru fiindu dóra mai favoritoriu pentru lucrarile nóstre, vomu satisface pre deplinu asteptarile dvóstre juste si pretinse prin scopulu maretiu, pe care noi ilu urmarimu pe cale paciuita spre desvoltarea limbei nationale si a culturai poporului romanescu.

Onorata adunare! Precumu arata unu conspectu din 1879 numerulu membriloru din acestu despartiementu e cu totulu 102, dintre cari membri ordinari (ai Asociatiunii) 62, membrii ajutatori 40.

Dupa sexu: barbati 98, femei 4.

Dupa ocupatiuni: preoti 39; docenti 6; advocati 8; amploiatu municipali si de statu 5; notari comunali 5; economi si posesori 39.

Unu numeru acest'a prea modestu faciá de 100 mii suflete románesci din rayonulu despartieméntului; apoi lucrulu e chiaru tristu, daca consideramu, ca cea mai mare parte dintre membri se multiamesce cu onórea si drepturile asecurate membriloru prin statute, fára a corespunde indatoririloru. Aru trebui se luamu bine sam'a, cá nici o institutiune nu póte se esiste se impartia numai drepturi fára oblegamente si fára concursu moralu si materialu din partea membriloru. In asta privintia avemu multu, fórté multu de facutu. Vointi'a firma si convingere seriósa, cumca nici unu scopu nu se póte ajunge fára de mijlóce, va delatura scaderea multu simtita si pre acestu terenu.

Nu potu se nu amintescu la acestu locu, pre fratii fosti comembrii ai nostri, cari in timpulu mai recente s'au mutatu la cele eterne. Anume:

1. Ioanu Colceru, protopopu emeritatu si parochu in T. Sarvadu. Membru ordinariu alu asociatiunei.

2. Ioanu Cosm'a, fostu docente in Hidigu, membru ordinariu alu Asociatiunei si alu Reuniunei invetiatoriloru romani selagieni. In dñsulu corpulu invetiatorescu si invetiamentulu poporalu a perdutu multu, cáci erá unulu dintre cei mai distinsi docenti. In societatea romana a lasatu unu golu simtítu; puçini ilu potu suplini cu umorulu seu si in anecdotele nimerite. Pre lângá aceste caracteru firmu, zelu nationalu invapaiatu erau insusirile lui laudabile. Ilu deplàngu veduv'a si mai multi orfani.

3. Georgiu Soteru — Sajtos din Achisiu, membru ordinariu, mai lungu timpu primariu si curatoru bisericescu in comun'a sa, unde erá fruntasu respectatu nu numai de connationali, ci si de unguri. Alu seu si alu tatáneseu e meritulu principalu, cá in Achisiu o mana de romani si-au ziditu o bisericu frumósa din materia solida.

Tuturoru acestora se le dicemu: In veci amintirea loru!

Mai avemu se atragemu atentiunea onoratei adunari la impregiurarea, cá lucrarea eficace a comitetului e multu ingreunata, cá ne avèndu preliminarata vre-o suma pentru spesele curente, preste totu anulu lupta cu neajunsuri la unele erogatiuni neevitabili. Chiemarea adunarei va fi sè se ingrigésca si in asta privintia, ce e cu atátu mai urginte, cáci a sositu timpulu cá se ne infintiamu si biblioteca pentru despartiementu, si pána acumu nu dispunemu nici de unu dulapu, unde se ne asiediamu scripturele si puçinele carti ce avemu. E superfluu, credu, se accentuamu, cá infintierea bibliotecei nu se mai póte amáná, ci din acésta adunare este a se prescrie in liniamente directiunea, ce are se ia comitetulu Dvóstre spre acestu scopu.

Associatiunea a acordatu si pre anulu trecutú unu ajutoriu de 100 fl. pentru scól'a romana din Simleulu Silvaniei. Avemu se ne reinnoimu rogarea pentru aplicarea unui asemenea ajutoriu si pre anulu viitoriu.

Regulamentulu pentru administrarea „fundului de invetiamentu“ nu se póte supune deliberarei on. adunari, cá-ci comisiunea esmisa spre acestu scopu nu si-a finitu inca lucrarile sale.

Siupleulu Selagiului la 11 Augustu 1884.

Andrei Cosm'a m. p.,
actuariu.

Press'a periodica romanésca in tierile corónei ungueresci.

Daca mai este vreunu poporu in Europ'a, pentru care press'a periodica in limb'a sa se fie conditiune imperiósá de viétia nu numai spirituala si nationala, ci totuodata si materiala, apoi acela este mai multu decâtú ori-care altulu acestu poporu romanescu sbiciulatu din vécúri de tóte furtunele si desastrele din lumea acésta trecátóre pentru individi, nu inse pentru omenimea intréga.

Astadi este recunoscutu in lumea civilisata inca si de cátra vrasmasii publicitatiei prin tipariu, cá pe lângá alte publicatiuni in forma de carti, press'a periodica, fie politica sau nepolitica, de literatura, de sciintie, de arte, este o putere mare, ce insufla respectu inca si despotismului celui mai cerbicosu, revarsa lumina preste faptele bune si rele ale ómeniloru. Nu este nimicu in lume de care se nu póta abusá reutatea omenésca; asia se intempla si cu press'a periodica; se afla destui ómeni rei, cari voiescu a face din pressa unélta in mán'a despotismului si mijlocu de a propaga coruptiunea, a inveniná corpulu sociale, in locu de a'lu vindecá de atátea bóle spurcate si a'i da viétia nóua. Dara totu press'a periodica, are acea insusire, ca manuita cu intieleptiune si taria sufletésca infrunta pe cea depravata, se pune in lupta cu ea, o demasca si cu ajutoriulu luminelor sale o trántesce la pamèntu.

Press'a periodica romanésca in Romani'a existe nu mai de ani 57 (1828), éra cea din Transilvan'ia si Un-

gari'a este cu aprópe diece ani mai tinera. Acestu periodu nu a fostu de ajunsu, pentru cá necesitatea pressei se petrunda in massele sau incai in clasele mai luminate ale poporului nostru. Noi nu ne miramu de acést'a, ci constatamu numai adevverulu si reflectamu la pedecile care s'au opusu la ori-ce progresu in acésta directiune, precum a fostu vechi'a censura discretionaria pentru press'a tuturoru popóraloru monarchiei, legi speciali fórte aspre si censura esceptionala asupr'a pressei romanesci, lipsa mare de scóle superiori si mijlocii pentru formarea si prepararea unui publicu luminatu, numerosu si iubitoriu de lectura.

O parte mare din acestea pedece sunt delaturate, nu din buna vointi'a ómeniloru, ci puru si simplu prin omnipotentia spiritului lumei, care in véculu de fačia revarsa lumin'a sa inca si preste popórale selbatice locuitóre in corturi si pesteri intunecóse. De ací incolo nu mai are locu pretestulu cá press'a nóstra periodica nu ar indestulí trebuintiele nóstre, cá-ci depende numai dela noi cá se'i damu nutremèntu si desvoltarea ceruta de càtra publicu. Se dice de comunu, cá fie-care statu si poporu are numai gubernulu pe care'lu merita, sau gubernulu este cum e si poporulu. Tocma asia se intempla si cu press'a, o are ori-ce poporu in limb'a sa numai in valórea in care o sustine elu insusi, éra mai multu nu. Este si press'a o scóla publica, precumu o sustii, asia o ai.

Romanii de dincóce au in epoc'a de fačia numai patru diarie politice, doue cotidiane „Gazet'a Transilvaniei“ si „Tribun'a“; doue aparu de câte trei ori in septemàna, „Tel. rom.“ in Sibiiu si „Luminatoriulu“ in Temisiór'a. Foi nepolitice si de specialitati abia avemu vre-o 12, precum „Famili'a“ in Oradea, care apare si lupta in anulu alu XXI-lea, éra in Gher'la „Preotulu romanu“, „Cartile saténului romanu“ si „Amiculu familie“, tóte trei in editiunea tipografiei „Auror'a“. In Blasiu dupace incetasera alte trei foi mai vechi, Archivulu pentru filologia si istoria alu dlui T. Cipariu, Fóia scolastica a dlui I. M. Moldovanu, Economulu alu dlui Stefan Popu, de trei ani incóce aparu totu acolo „Fóia bisericésca“ organu pentru cultur'a religiósá a clerului si a poporului, redactoru Dr. Alesandru V. Gram'a, cum si „Fóia scolastica“ organu pedagogicu, literariu, scientificu si economicu.

Unu altu organu pedagogicu „Scól'a Practica“ magazinu de lectiuni si materii pentru instructiunea primara de Vasilie Petri apare in Nasaudu si estimpu se implinesce tomulu IV.

„Biseric'a si Scól'a“ fóia bisericésca, scolastica, literara si economica, totuodata organulu diecesei Aradului, desvólta activitate zelósá in alu 9-lea anu.

„Temisian'a“ fóia pentru trebuintiele poporului romanu an. I. apare la Temisiór'a in fiecare Dumineca, formatu foliantu câte un'a cóla intréga.

S'au mai vediutu in timpulu din urma alte dóue foi literarie in Banatu. Desteptarea si Opinc'a in Lugosiu si Resiti'a, nóue inse nu ne este cunoscuta sórtea acestóra.

Se nu intrebe nimeni pe proprietarii si redactorii acestoru foi periodice despre starea loru finantiala a fie-careia, cá-ci loru nu le va fi de locu rusine a'si arata bilantiulu anuale; daca inse intrebatorii voru fi romani, se fie incredintiati, ca in cele mai multe casuri voru admira desinteressarea individiloru, cari lucra cu anii intregi pe nimicu si se bucura, daca in casulu celu mai bunu le esu dela abonati spesele chartiei, tipariului, postei si localului, cá se nu mai dea si din pung'a loru. Au fostu si de aceia cari au pagubitu grosu la publicarea de foi periodice romanesci.

Se compare inse ori si cine cu ochiu de criticu foile nóstre periodice románesci cu altele homogene, de cuprinsulu si cum amu dice de sam'a loru, de alte limbi ale tierei, pentru cá sè se convinga, ca acelea cu nimicu nu sunt redactate mai bine decâtu cele romanesci, cá inse sunt sustínute cu atátu mai mare zelu si devotamentu, fara care nici noi nu vomu avea pàna 'i lumea pressa periodica de calitatea si rangulu pe care pretindemu cá se'lu aiba ea.

Ori-ce poporu lipsitu de pressa periodica in Europ'a se considera in dilele nóstre cá mortu, sau cá si cum nici nu ar' fi existatu vreodata.

S'a disu si se mai dice pe diverse tonuri, cá literatii romanesci nu sciu scrie pentru poporu. Pretestu secu este acést'a si altu nimicu. Amu potea numera la loculu acést'a câteva publicatiuni fórte bune, unele in formate elegante, destinate de a dreptulu pentru clasele satene si burgese, care tóte au cadiautu tocma din lips'a de lectori. Unde se póte se appara scrieri mai usióre de intielesu, decâtu era Albin'a Carpatiloru din Sibiiu, Siediatórea lui Iosifu Vulcanu, Nóu'a biblioteca romana din Brasiovu; cu tóte acestea ele au cadiautu din lipsa de lectori.

Avemu se patímu rusine mare noi romanii din acésta monarchia, daca urimu lectur'a si nu voimu se sustinemu celu puçinu acestea foi periodice, pe care le avemu.

Mai de curèndu appare in Satmaru o fóia catolica sub redactiunea domnului parochu Dr. Vasilie Lucaciu. Nu avuramu ocaziune de a vedé din acésta publicatiune nici macaru unu numeru de proba, ceea ce póte ca este din caus'a indelungei nóstre absentie de optu septemani dela Sibiiu. Dupa cum ni se spune, unulu din scopurile acelei foi catolice ar fi, cá se demustre marea diferentia intre adevveratulu catholicismu si intre celu pusu in servitiulu unei nationalitati cu scopu de a cassa limbile altoru nationalitati, sau adeca de a pune catholicismulu in servitiulu politiceii militante. Noi inse nu ne simtimu in dreptu de a ne da vre-o parere in acestu punctu delicatu inainte de a cunósce mai de aprópe acelu organu religiosu.

In Sibiiu appare de cincí ani incóce si o fóia satirica Caliculu, câte unu fasciclu in fie-care luna.

Proprietariu si redactoru avocatulu I. Pop'a. Pretiulu in monarchia 3 fl., in afara 7 franci.

Acilea nu se cuvine se trecemu cu vederea un'a alta publicatiune de prea mare importantia din anulu

acesta, care de si apare in limb'a germana, ea inse totu este romanésca in adeveratulu intielesu alu cuvèntului. Aceea este Romaenische Revue, anuntiată si mai de inainte; ne tînemu inse de datorintia patriotica a re- peti si acilea ceea ce a scrisu „Familia“ dicèndu:

Romänische Revue a dlui dr. Corneliu Diaconovich, apare dela 1 Iuliu si va esi odata pe luna, in brosiuri de 3—5 coli cu ilustratiuni si se va trimite gratuitu factoriloru politici si diareloru neromane mai insemnate. Pretiulu abonamentului pe unu anu e 8 fl. Dl Diaconovich motivèdia ast- feliu necesitatea acestei reviste: „Iritatiunea contra aspirati- uniloru politice ale poporului romanu cresce in patri'a nóstra totu mai multu si strainatatei i se dau despre noi informatiuni totu mai false. E dara o trebuintia de multu simtita de a se infintia o fôie, care intr'o limba universalu respândita se dea strainatatiei si publicului din tiéra informatiuni esacte si consciintiose despre positiunea si tendentiele Romaniloru din Ungari'a si Ardèlu.“ („Familia“).

PARTEA OFICIALA

Nr. 271/1885.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a ro- mana si cultur'a poporului romanu, luatu in sedinti'a dela 29 Octombree n. 1885.

Presiedinte: Iacob Bologa, vice-presiedinte. Mem- brieri presenti: D. baronu Ursu, I. St. Siulutiu, Dr. Il- rionu Puscariu, G. Baritiu, P. Cosma, Z. Boiu, I. Popescu, I. V. Russu, E. Brote.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 220. Comisiunea esmisa in afacerile zidirei scólei de fete, presenta prin raportorulu seu Dr. D. P. Barcianu, proiectulu de „Apelu“ cátra publiculu romanu, pentru colecte in favorulu scólei de fete (Nr. 269/1885).

— Se stabilescu in tectstulu alaturatu la acestu procesu verbalu // ér cu esecutarea afaceriloru, ce privescu apelulu, se insarcinéza comisiunea edila.

Nr. 221. In legatura cu cele stabilite in conclusulu anterioru, membrulu P. Cosm'a propune, si comitetulu decide a recerca pe magistratulu orasienescu, cá se concéda depar- tarea zidului, care e asediatu inspre parcu, inaintea edificiului scolaru, pentru a putea fi inlocuitu cu grilaju de feru si pentru a se putea face intrare si dinspre parcu.

Cu esecutarea conclusului se insarcinéza comisiunea edila.

Nr. 222. Comisiunea scolara presenta prin raportorulu seu Dr. D. P. Barcianu proiectulu statutului de organizare si planulu de invetiamentu alu scólei superioare de fete cu emendarile facute pe bas'a materialului prezentatu din partea adunareii generale a Asociatiunei, tînute la 29 si 30 Augustu a. c. in Gherl'a (Nr. 270/1885).

Statutululu si planulu de invetiamentu se primescu de co- mitetu in tectstulu alaturatu // remanèndu cá la timpulu seu se se faca in intielesulu legiloru in vigóre, aratare locuriloru competente despre infintiarea scólei.

Nr. 223. Stipendistulu Asociatiunei, ascultatoriulu de silvicultura Ioanu Guguianu, documentèndu ca pentru anulu scolaru 1885/6, este inmatriculatu pentru continuarea studii- loru silvanistice la academi'a c. r. de agricultura din Vien'a, cerèndu eliberarea rateloru ulterioare din stipendiulu votatu (Nr. 267/1885).

— Aflàndu-se documentele in ordine, se eliberèdia ratele ulterioare ale stipendiului, conformu decisiuniloru anterioru.

Sibiiu, d. u. s.

Iacobu Bologa m. p.
V.-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.
secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se increde dloru Dr. Puscariu, I. Popescu, Z. Boiu.

S'a cetitu si autenticatu Sibiiu, 7 Novembre 1885.

Dr. Ilarionu Puscariu m. p. Ioanu Popescu m. p. Zacharie Boiu m. p.

Nr. 283/1885.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a ro- mana si cultur'a poporului luatu in sedinti'a dela 10 No- vembre n. 1885.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Mem- brieri presenti: Davidu baronu Ursu, Constantinu Stezaru, Dr. Il. Puscariu, G. Baritiu, Z. Boiu, I. Popescu, Elia Macellariu, P. Cosma, I. V. Russu.

Secretar: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 224. Membrulu P. Cosm'a, incredintiatu din partea presidiului cu presentarea unui raportu asupr'a comunicarei parintelui protopopu gr. cath. I. V. Russu, din locu, in caus'a averei lasamentului Anei Muresianu, reposate in Sibiiu la 10 Iunie a. c. arata, ca pe bas'a testamentului de dto 17. Ianu- arie 1884 si a unui testamentu verbalu, constatatu prin pa- trulu martori la tribunalulu reg. din locu, asociatiunea transil- vana este pusa erede universalu alu averei compuse din obli- gatiuni rurale transilvane in valóre nominala de 2500 fl. v. a. depuse la biseric'a gr. cath. din locu, si din unele mobillii neinventate. Venindu a se escontenta unii legaturi cu sum'a de 1800 fl. v. a. si parintele protopopu I. V. Russu conformu testamentului cu 50 fl. v. a. ér' spesele procesuale urcànduse la sum'a de 15 fl. 97 cr., pe de alta parte avèndu conformu invoielei facute cu famili'a Lupu, de aici, a se primi dela acést'a in pretiulu mobileloru neinventate sum'a de 33 fl. 47 cr. remàne sum'a cuvenita asociatiunei 702 fl. 50 cr. (Numerulu 282/1885.)

— Comitету aprobàndu impaciuirea facuta cu famili'a Lupu, si escontentarea celorlalti legatari, imputernicescu pe membrulu seu Partenie Cosm'a, a luá in primire valorile dela biseric'a gr. cath. din locu si sum'a de 33 fl. 47 cr. dela fa- mili'a Lupu, pentru a le predá la cass'a asociatiunei.

Nr. 225. Comisi'a esmisa in caus'a afaceriloru de edi- ficare, raportèza prin raportorulu seu E. Brote despre prega- tirile facute, conformu concluseru adunariloru generale din

Brasiovu si Orastie, pentru esecutarea reparaturiloru la cas'a Asociatiunei.

Din acestu raportu resulta, ca in urm'a mai multoru pertractari cu maestrii de specialitate zidari, architectulu F. Moetz care edifica scól'a de fete, a prezentatu unu proiectu mai acceptabilu pentru aceste reparaturi cu unu preliminaru de spese de: 10510 fl. 10 cr.

Acestu proiectu, revisuitu de inginerulu orasienescu O. Müss si aflatu corespundietoru s'au declarat u esecutabilu. Moetz a declarat u luá in intreprindere esecutarea reparatureloru pe lãnga o scadere de 10% din sum'a preliminaru de dñsulu, deobligãndu-se, ca daca in 1-a Aprilie 1886 i se va face cu putintia inceperea lucrarei, se termine tóte reparaturele pãna la 1-a Iulie aceluia si anu asia, ca cuartirele se póta fi inchiriate de nou.

Comitetulu adoptãndu planulu reparatureloru, proiectatu de architectulu Moetz, insarcinãza pre acesta cu pretiulu sca-diutu cu 10% din sum'a preliminaru.

Sumele necesarie se voru acoperi din averea asociatiunei avẽdu a fi considerate cá investitiune. Cu pregatirea unui proiectu de contractu se insarcinãza comisiunea.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p., Dr. D. P. Barcianu m. p.
v.-presidente. notariu.

Autenticarea acestui procesu verbalu se increde dloru :
Dr. Il. Puscariu, I. Popescu, Z. Boiu.

S'a cetitu si autenticatu Sibiiu, 17 Nov. n. 1885.

Dr. Ilarion Puscariu m. p. I. Popescu m. p. Zacharia Bolu m. p.

Scól'a superióra de fetitie din Sibiiu.

La apelulu comitetului „Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ de a contribuí mijlõce banesci intru infiintarea si sustfnerea scólei superióre de fetitie cu internatu, au respunsu :

Reuniunea femeiloru romane din Sibiiu 1000 fl.

„Albin'a“ institutu de creditu si economii in Sibiiu 500 ”

Prin Lista Nr. 1 (colectoru Eugen Brote, cassarulu „Asociatiunei“):

Timoteiu Cipariu, presidentu 150 ”

Iacobu Bolog'a, vice-presidentu 100 ”

George Baritiu, secretariu primu 50 ”

Dr. D. P. Barcianu, secretariu alu doilea 25 ”

Eugen Brote, cassaru 50 ”

Iosifu Sterc'a Siulutiu, controloru 100 ”

Dr. Ioanu Crisianu, bibliotecariu 10 ”

Zacharie Boiu, membru ordinariu alu comitetului 25 ”

Partenie Cosm'a, membru ord. alu comitetului 100 ”

Pavelu Dunc'a, membru ord. alu comitetului 50 ”

Nicanoru Fratesiu, membru supl. alu comitetului 25 ”

Basilu P. Harsianu, membru ord. alu comitetului 50 ”

Ilie Macellariu, membru ordinariu alu comitetului 30 ”

Ioanu Popescu, membru supl. alu comitetului 25 ”

Simeonu Popescu, membru supl. alu comitetului 100 ”

Dr. Ilarionu Puscariu, membru ord. alu comitetului 25 ”

Ioanu V. Russu, membru ordinariu alu comitetului 50 ”

Constantinu Stezariu, membru ord. alu comitetului 50 ”

Davidu Baronu Ursu, membru ord. alu comitetului 100 ”

Sum'a . 2615 fl.

Aducẽnduse multiamita marinimosiloru contribuitori, se amintesce, ca ofrandele se potu adresa dẽdreptulu subscrisului comitetu sau colectoriloru speciali prevediuti cu liste originale de contribuire.

Comitetulu „associatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“.

Bibliografie.

— Istori'a regimentului alu II-lea românescu granitariu transilvanu, dupa monografi'a latina din 1830 si dupa alte documente posterióre, de G. B. Brasiovu. 1874. Form. 8º literè garmond 110 pag. Pe paginile din urma se vedu consemnate mai multe familii din cele mai de frunte romanesci. Pretiulu 60 cr. v. a.

Se mai afla unu numeru de exemplarie in patru limbi, romana, magiara, germana, si francesca din actulu nationale:

— Memorialu compus u publicatu din insarcinarea conferentiei generale a reprezentantiloru alegatoriloru romani adunati la Sibiiu in dilele din 12, 13 si 14 Maiu st. n. 1881. Prin comitetulu seu esmisu cu aceea oca siune. Editiunea a dou'a românescã inavutita cu actele conferentiei, cu o scurta excursiune critica si cu o serie de discurse tñnute in conferentia. Sibiiu 1883. Form. 8-vo 15 cõle dese.

Editiunile magiara si germana sunt exactu dupa editiunea I. românescã.

Pretiulu unui exemplariu din acestea trei limbi este numai 1 florinu v. a. sau 2 franci 20 cent.

Editiunea francesca coprinde numai memorialulu fara documente si costa 80 cr. v. a.

Acestu operatu alu comitetului romanescu trecut u dominiulu istoriei, au ajunsu ca se fie cerutu si in strainatate, in Itali'a, Franci'a, Germani'a, Angli'a, chiaru si in Russi'a de càtra unii profesori, istorici, ethnografi, diaristi s. a. cari au inceputu a se interessa de cestiunea poporului romanescu din monarchi'a austro-unguresca.

— Din Actele Conferentiei electorale a reprezentantiloru romani adunati totu in Sibiiu in 1, 2 si 3 Iuniu n. 1884 inca se mai afla exemplarie de vëndiare totu la librari'a W. Krafft in Sibiiu, de unde se potu trage deã dreptulu prin posta pe lãnga inaintarea pretiului de 50 cr. si adaosu de 5 cr. porto, sau prin vre-unu librariu care stã in relatiuni comerciali cu cei de aici.

Ori-cine voiesce se cunõsca mai de aprõpe adeveratele aspiratiuni ale romaniloru din tierile corõnei unguresci in epoc'a de faãia, are se petruna nesmintitu in coprinsulu acestoru lucrari ale susu numiteloru doue conferentie, a caroru serio sitate si tactu intieptu a fostu recunoscutu chiaru si de càtra adversari.

— Raportulu lui Avramu Iancu, prefectu alu unei legiuni românesci din anulu 1848—9. Sibiiu 1884. Pretiulu 40 cr.